

LATVIJAS UNIVERSITĀTE

Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte

Pirmsskolas skolotāju izglītības nodaļa

Deniss Nazarenko

**5-6 gadus vecu bērnu sadarbības prasmju sekmēšana pirmsskolas izglītības
iestādes dienas ritā**

Kvalifikācijas darbs

Profesore

Akadēmiskais amats

Dr.paed.

Zinātniskais /
akadēmiskais grāds

Anna Līduma

Vārds, uzvārds

Paraksts

RĪGA 2022

Anotācija

Kvalifikācijas darba autors - Deniss Nazarenko

Darba vadītāja-Dr. Paed. Anna Līduma

Kvalifikācijas darba temats: 5-6 gadus vecu bērnu sadarbības prasmju sekmēšana pirmsskolas izglītības iestādes dienas ritā.

Mērķis – pētīt 5-6 gadus vecuma bērnu sadarbības prasmes pirmsskolas izglītības iestādes dienas ritā

Teorētiskajā daļā tika pētīta literatūra par pirmsskolas izglītības iestādes dienas ritu un bērnu sadarbības prasmēm. Tika noskaidrots, ar kādām metodēm un paņēmieniem sekmēt 5-6 gadus vecu bērnu sadarbības prasmes.

Empīriskajā pētījumā tika pētītas bērnu sadarbības prasmes pirmsskolas izglītības iestādes dienas ritā un analizēti iegūtie dati. Ir izstrādāti ieteikumi skolotājiem 5-6 gadus vecu bērnu sadarbības prasmju sekmēšanai.

Pētījumā tika secināts, ka sadarbība ir komunikācijas pamats, kas nodrošina pašrealizāciju mijiedarbības ar citiem cilvēkiem apstākļos, kas noved pie kopīgu mērķu un rezultātu sasniegšanas. Prasmju, noteikumu un normu veidošana mijiedarbībai ar vienaudžiem, ar vienaudžu grupu, ar pieaugušajiem ir viens no svarīgiem pirmsskolas vecuma bērnu izglītošanas aspektiem. Spēja efektīvi mijiedarboties un sadarboties ļaus bērniem efektīvi un ērti iekļūt jaunās komandās un pielāgoties skolai.

Atslēgas vārdi: sadarbība, prasmes, pirmsskolas vecums, kopīgas aktivitātes.

Darbs sastāv no ievada, divām nodaļām, noslēguma, literatūras saraksta, pielikumiem.

Darba apjoms ir 32 lpp., 9 attēli, 2 tabulas, 3 pielikumi, 24 literatūras avoti.

Annotation

Author of the qualification work - Deniss Nazarenko

Supervisor-Dr. Paed. Anna Līduma

The topic of the qualification work: promotion of cooperation skills of 5-6 year old children in the morning of a pre-school educational institution.

Target - to study the cooperation skills of 5-6 year old children in the morning of a pre-school educational institution

In the theoretical part, the literature on pre-school education and children's collaboration skills was studied. It was found out which methods and techniques can be used to promote the collaboration skills of 5-6 year old children.

The empirical study examined children's collaboration skills during the day of the pre-school education institution and analyzed the obtained data. Recommendations have been developed for teachers to promote the collaboration skills of 5-6 year old children.

The study concluded that collaboration is the basis of communication, which ensures self-realization in the conditions of interaction with other people, leading to the achievement of common goals and results. Developing skills, rules and norms for interaction with peers, with peer groups, with adults is one of the important aspects of pre-school education. The ability to interact and collaborate effectively will allow children to effectively and easily enter new teams and adapt to school.

Keywords: collaboration, skills, preschool age, joint activities.

The work consists of an introduction, two chapters, conclusion, bibliography, application.

Thesis consists of 32 pages, 9 figures, 2 tables, 3 appendices, 24 references.

Saturs

Anotācija.....	2
Ievads.....	5
1. 5-6 gadu vecu bērnu sadarbības prasmju teorētiskais pamatojums pirmsskolas izglītības iestādes dienas ritmā	7
1.1.Sadarbības prasmju būtība un 5-6 gadu vecu bērnu sadarbības prasmju raksturojums ...	7
1.2. Dienas rita analīze un satura izstrāde sadarbības prasmju sekmēšanai	11
2. 5-6 gadus vecu bērnu sadarbības prasmju empīriskais pētījums pirmsskolas izglītības	15
2.1. Pētījuma metodoloģija un bērnu sadarbības prasmju noteikšana.....	15
2.2. Pētījuma datu analīze par 5-6 gadus vecu bērnu sadarbības prasmju izmaiņām.....	17
Secinājumi	27
Ieteikumi.....	29
Literatūras un avotu saraksts	31
Pielikumi.....	33

Ievads

Šajā sabiedrības attīstības posmā pirmsskolas vecuma bērnu, kā arī bērnu dzīvē kopumā, arvien mazāku vietu ieņem spēles pagalmā, tā sauktās "pagalmu kopienas", kurās bērni atradās pastāvīgā mijiedarbībā viens ar otru, spēlēja patstāvīgi, bez pieaugušo iejaukšanās. Tas ļāva iegūt bagātīgu pieredzi saskarsmē, noteikumu ievērošanā, lomu sadalē utt. Diemžēl esošās darba metodes pirmsskolas izglītības iestādēs ne vienmēr kompensē šādas bērnu spontānas saskarsmes kopienas. Pirmsskolas izglītības programmā bērnu sadarbības jautājumi skarti tikai kā teorētisks princips ar zemu pedagogu gatavību organizēt šāda veida mijiedarbību starp bērniem (Burlakova, 2015, 74), un sanāk, ka pirmsskolas iestādēs maz uzmanības tiek veltīts bērnu kopīgās darbības prasmju attīstīšanai - tas izskaidro **ši darba aktualitāti**.

Sadarbība ir mijiedarbības veids, kas raksturīgs kopīgām aktivitātēm. Spēja sadarboties ir cilvēces kultūras attīstības rezultāts, pie tam pats sadarbības process veido cilvēkā humānu attieksmi pret pasauli (Rimaševskaja, 2007).

Tas, cik lielā mērā pirmsskolas vecuma bērni apgūst mijiedarbības veidus ar vienaudžiem, ir tieši saistīts ar viņu sadarbības prasmju attīstības līmeni.

Šī pētījuma autoram bija nepieciešams iegūt dziļāku informāciju par bērnu sadarbības prasmēm un to līmeņa noteikšanas metodikām, tādēļ par pētījuma tematu tika izvēlēts:

5-6 gadus vecu bērnu sadarbības prasmju sekmēšana pirmsskolas izglītības iestādes dienas ritā.

Pētījuma objekts - pirmsskolas izglītības iestādes dienas rits

Pētījuma priekšmets – 5-6 gadus vecu bērnu sadarbības prasmes.

Merķis – pētīt 5-6 gadu vecuma bērnu sadarbības prasmes pirmsskolas izglītības iestādes dienas ritā

Pētījuma jautājums: Ar kādām metodēm un paņēmieniem sekmēt 5-6 gadus bērnu sadarbības prasmes pirmsskolas izglītības iestādes dienas ritā?

Uzdevumi

1. Pētīt literatūru par pirmsskolas izglītības iestādes dienas ritu un bērnu sadarbības prasmēm
2. Noskaidrot, ar kādām metodēm un paņēmieniem sekmēt 5-6 gadus vecu bērnu sadarbības prasmes pirmsskolas izglītības iestādes dienas ritā

3. Pētīt bērnu sadarbības prasmes pirmsskolas izglītības iestādes dienas ritā un analizēt iegūtos datus.

4. Izstrādāt ieteikumus skolotājiem 5-6 gadus vecu bērnsadarbības prasmju sekmēšanai izglītības iestādes dienas ritā.

Pētījuma metodes:

Teorētiskās pētījuma metodes: literatūras analīze.

Empīriskās pētījuma metodes:

- pārrunas;
- testēšana;
- novērošana.

Pētījuma bāze: Daugavpils pilsētas x pirmsskolas izglītības iestāde. Pētījumā piedalījās 5-6 gadus veci 12 bērni.

Pētījums sastāv no ievada, divām daļām, nobeiguma, izmantotās literatūras saraksta.

1. 5-6 gadu vecu bērnu sadarbības prasmju teorētiskais pamatojums pirmsskolas izglītības iestādes dienas ritmā

1.1. Sadarbības prasmju būtība un 5-6 gadu vecu bērnu sadarbības prasmju raksturojums

Sadarbība ir komunikācijas pamats, kas nodrošina pašrealizāciju mijiedarbības ar citiem cilvēkiem apstākļos, kas noved pie kopīgu mērķu un rezultātu sasniegšanas.

Pagājušā gadsimta 90. gados D. Džonsons, R. Džonsons, E. Džonsons-Holubeks sniedza šādu mācību sadarbības definīciju: “Kooperēšanās (sadarbība) ir vairāku cilvēku kopīgs darbs, kas vērsts uz kopīgu mērķu sasniegšanu.

Strādājot komandā, cilvēkam jādomā ne tikai par savu, bet arī līdzās strādājošo labklājību. Mācīšanās sadarbībā nozīmē skolēnu apvienošanu mazās grupās, lai, strādājot kopā, plecu pie pleca, viņi gūtu lielākus panākumus nekā mācoties individuāli». (David Johnson, Roger Johnson, 1991, 4)

Mūsdienu pedagogijā vārds “sadarbība” apzīmē vienu no pamatjēdzieniem: priedēklis “sa” izceļ vispārīguma klātbūtni mijiedarbībā ar to, kam tas ir “piesaistīts”. Tātad sadarbība ir cilvēku mijiedarbība darba aktivitātē, tas ir, viņu kopīgā darbība. Sadarbības nozīme ir tajā, ka visi sadarbības partneri aktīvi veicina katra individuālo mērķu un kopīgās darbības kopīgo mērķu sasniegšanu un palīdz viens otram.

Sadarbība ir bērnu kopīga darbība izglītības procesā. Mācību sadarbības būtība ir tāda, ka visi aktīvi mijiedarbojas un iet uz kopīgu sev izvirzīto mērķi. Kopīgās aktivitātēs atklātāk tiek realizētas skolēnu iespējas un spējas, daudz efektīvāka ir zināšanu izpratne un pieņemšana.

Sadarbības prasmes bērnu uzvedības veids, kas kļuvis par pieradumu, situācijās, kad ir nepieciešams rast efektīvāku personīgā potenciāla piešķiršanu kopīgā darbā. (Gerasimova, 2011, 75)

Prasmju, noteikumu un normu veidošana mijiedarbībai ar vienaudžiem, ar vienaudžu grupu, ar pieaugušajiem ir viens no svarīgiem pirmsskolas vecuma bērnu izglītošanas aspektiem. Spēja efektīvi mijiedarboties un sadarboties ļaus bērniem efektīvi un ērti iekļūt jaunās komandās un adaptēties skolai. (Belkina, 2012, 154)

Pirmsskolas vecums ir laiks, kad katra bērna aktīvi kļūst par individualitāti, aktīvi iepazīst apkārtējo realitāti, veido emocionālu attieksmi pret apkārtējo pasauli. Šajā vecumā iegūtā starppersonu mijiedarbības pieredze ar citiem cilvēkiem kļūst par pamatu bērna personības attīstībai, viņa pašapziņas veidošanai.

Būtiska pirmsskolas bērniņas iezīme ir noteiktas bērna mijiedarbības ar vienaudžiem rašanās. Pirmsskolas vecuma bērniem nepietiek sazināties tikai ar pieaugušajiem, pilnvērtīgai attīstībai ir nepieciešami saturīgi, konstruktīvi kontakti ar vienaudžiem. Šādu kontaktu veidošanas, stiprināšanas un attīstības pamats ir bērnu kopīga darbība, kas vērsta uz kopīgu mērķu sasniegšanu. Pirmsskolas vecums 5-6 gadi ir labvēlīgs periods dažādu bērna un vienaudžu mijiedarbības formu apguvei. Vislielākais potenciāls pozitīvu rezultātu sasniegšanai personības attīstībā kopīgu darbību apstākļos ir tādai mijiedarbības formai kā sadarbība. Sadarbība, radoša komunikācija, savstarpēja uzticēšanās un cieņa ļauj piepildīt bērna dzīvi ar interesantām lietām, prieku no kopīgām uzvarām, pārdzīvojumiem kopīgas lietas darīšanas procesā, kas sniedz bērniem nepieciešamo sociālo pieredzi pieaugušā vecumā. (Rimaševska, 2011, 2)

Sadarbības prasmes pirmsskolas vecumā māca bērniem palīdzēt viens otram, formulēt savu viedokli, izziņāt partneru viedokli, mēģināt atrisināt domstarpības ar argumentu palīdzību.

Sadarbība ar vienaudžiem ir nepieciešama, lai veidotu spēju veidot savu rīcību, ņemot vērā partnera rīcību, saprast un pieņemt otra viedokli, spēt ņemt vērā partneru individuālo emocionālo stāvokli; būt iniciatīvam, spēt iegūt trūkstošo informāciju; būt gatavam sastādīt kopīgu pasākumu plānu; prast atrisināt konfliktu, izrādot paškritiku un draudzīgumu, vērtējot kopīgās rīcības dalībnieku. (Kirenkova, Peršina, 2016, 237)

Pirmsskolas vecuma bērnu komunikācijas prasmju attīstība notiek divos virzienos: paša komunikācijas attīstība (runas attīstība) un komunikācijas kā kopīgas darbības veida attīstība (komunikatīvā darbība) - un šeit tieši komunikācija kļūst par kopīgu darbību kā tādu.

Komunikācija pārtop par kopīgu bērnu nodarbi tikai tad, kad bērns spēj sadarboties ar vienaudzi un cenšas uz klausīt viņa viedokli. Komunikācija, kā kopīga darbība, atšķiras no primārajām saziņas formām, runāšanas – paziņošanas pasaulei par savu esamību un savu viedokli/ideju. (Belkina, 2012, 158)

Paralēli un balstoties uz komunikācijas attīstību pirmsskolas vecumā, tiek pilnveidotas kopīgu bērnu aktivitāšu prasmes. Sadarbības, saskaņošanas prasmes, prasme uz klausīt cita viedokli vai pastāvēt uz savu lēmumu, pamatojot tā taisnīgumu, vienkārši veicina bērnu saskarsmi ar mijiedarbību. Un rezultātā – uz kopīgām aktivitātēm. Uz kopīga risinājuma lielākas efektivitātes atklāšanu uzdevuma izpildē, salīdzinot ar paralēlu darbību "blakus, bet ne kopā".

Kopīgo aktivitāšu efektivitāte ir atkarīga no spējas sazināties un uzturēt pozitīvu darbības "toni". Sadarbībā izpaužas brīva un atvērta komunikācija, paplašinās informācijas

apmaiņa starp kopīgo aktivitāšu dalībniekiem, veidojas starppersonu komunikācijas kultūra. (Veraksa, 2019, 8)

Bērnudārzā izglītojošo pasākumu ietvaros veidojas labvēlīgi apstākļi sadarbības attīstībai. Kopīga darbība ļauj bērniem apzināties nepieciešamību vienam pēc otra, māca plānot savu darbu, saskaņot darbības ar partneri, kontrolēt un novērtēt sevi. (Zukermans, 2016, 12)

Visa veida aktivitātes, kas raksturīgas pirmsskolas vecuma bērniem, ļauj radīt labvēlīgus apstākļus sadarbības veidošanai.

Kopīga mākslas darbu uztvere bērnu kolektīvā, saskaņota piedalīšanās dažāda veida mākslinieciskajā improvizācijā dod iespēju bērnam atklāt un izziņāt estētiskās emocijas, noskaņas individuālajā pieredzē, citu bērnu pieredzē un kopīgās aktivitātēs. Tas veicina sevis izziņāšanu emocionālajā kultūrā un objektīvajā pašvērtējumā, kā arī improvizāciju sintēzē.

Bērnu kolektīvās darbības panākumi improvizāciju sintēzē ir atkarīgi no svarīgiem sadarbības faktoriem - savstarpējas palīdzības, empātijas (emocionālā sapratnes un līdzjūtības), refleksijas (emociju analīzes un kontroles), spējas sarunāt, ko vieno kopīgas intereses un vienota emocionālā un estētiskā noskaņa. (Ilzīte, 2017, 6)

Vecāko pirmsskolas vecuma bērnu grupa bērnudārzā ir aktīvs sociālais organisms, kura darbības mehānismi nodrošina bērna socializāciju un individualizāciju. Sociālo attiecību sistēma, kurā ir iekļauts vecākais pirmsskolas vecuma bērns, ir diezgan sarežģīta. To veido attiecību polifunkcionāla mijiedarbība: bērns – vienaudži, bērns – skolotājs, bērns – vecāki, bērns un viņa iekšējā pasaule.

Pētījumi liecina, ka vecākā pirmsskolas vecumā vēlme pēc saturīgas un daudzveidīgas komunikācijas ar vienaudžiem ir daudz aktīvāka un spēcīgāka nekā iepriekšējos attīstības posmos. Tas rada dabisku priekšnoteikumu draudzīgu attiecību un sadarbības veidošanai.

Pozitīvas attiecības starp vecākiem pirmsskolas vecuma bērniem izpaužas kā stabilas labas gribas un draudzīgas mijiedarbības izpausme, spēja just līdzīgi vienaudžiem priekā un bēdās, gatavība izrādīt līdzjūtību, rūpes un palīdzību grūtā situācijā. (Ivleva, 2017, 37)

Vecāku pirmsskolas vecuma bērnu un viņu vienaudžu attiecību struktūru var sadalīt četrās sastāvdaļās:

- kognitīvā (priekšstats par vienaudžiem kā komunikācijas partneriem, zināšanas par pozitīvo attiecību normām un noteikumiem, mijiedarbības veidiem ar vienaudžiem komunikācijā un kopīgās aktivitātēs, spēja novērtēt darbības);
- emocionālā (pozitīvu sajūtu pārdzīvošana komunikācijā, emocionālā atsaucība, vienaudžu emocionālā stāvokļa un noskaņojuma izpratne, emocionāls atbalsts);

- uzvedības-aktivitāte (spēja ievērot noteikumus un normas komunikācijā, regulēt savu rīcību un emocijas, panākt savstarpēju sapratni);
- komunikatīvā (spēja vadīt dialogu, izrādīt komunikatīvu aktivitāti, ievērot verbālās komunikācijas kultūras noteikumus). (Babaeva, 2019, 52)

Vecāku pirmsskolas vecuma bērnu attiecību un sadarbības ar vienaudžiem pedagoģiskā diagnostika tiek veikta bērnu attiecību un kopīgu darbību novērošanas procesā, kā arī bērnu saskarsmes un mijiedarbības verbālo un praktisko situāciju risināšanas apstākļos.

Attiecību un sadarbības panākumus lielā mērā nosaka tas, kā partneri izprot mijiedarbības noteikumus un metodes. Skolotājs saņem datus par vecāku pirmsskolas vecuma bērnu priekšstatu līmeni par attiecību noteikumiem un metodēm ar vienaudžiem sarunās par saskarsmes tēmām (draudzība, taisnīgums, rūpes un uzmanība, savstarpēja palīdzība, godīgums, saskarsmes kultūra), pārrunājot ar bērniem notikumus grupā, bērnu saskarsmes novērojumos. Šim nolūkam plaši tiek izmantoti arī dažādi uzdevumi un nosacītas problēmsituācijas, kuras risinot, pirmsskolas vecuma bērns atklāj esošos morālos priekšstatus un attiecību vērtējumus. (Rimaševska, 2017, 6)

Kopumā vecāka pirmsskolas vecuma bērna attiecībās ar vienaudžiem sasniegumu raksturojums ir šāds.

- Bērna pozitīvā virzība attiecībās ar vienaudžiem (humāniska, draudzīga).
- Pozitīvo izpausmju ilgspējība attiecībās ar vienaudžiem (laba griba, vēlme mijiedarboties).
- Iniciatīva kontaktos, draudzīgums.
- Godīgas, humāniskas un taisnīgas uzvedības izvēle attiecībās.
- Komunikatīva aktivitāte, koncentrēšanās uz dialogu, spēja sadzirdēt un saprast partneri.
- Jūtīgums, emocionāla atsaucība pret vienaudžiem.
- Emocionālo pārdzīvojumu regulēšana komunikācijas procesā.
- Mijiedarbība kopīgu darbību procesā, spēja uzturēt draudzīgas attiecības.
- Savstarpējo attiecību apzināšanās, normu un noteikumu zināšanas, rīcības sociālais un morālais novērtējums, kultūras komunikācijas formu ievērošana. (Babaeva, 2019, 56)

Pēc L.S. Rimaševskas domām, sadarbībā parādās kopīgs un jēgpilns mijiedarbības pamats, dalībnieku emocionālā vienotība, tiek realizēta viedokļu, ideju, domu, informācijas apmaiņa starp viņiem, kas ļauj saskaņot, apvienot, koordinēt kopīgus centienus, lai sasniegtu kopīgu mērķi. Rimaševska L.S. pirmsskolas vecuma bērnu un vienaudžu sadarbības attīstības

tehnoloģiju uzskata par pakāpenisku darbu ar arvien sarežģītākiem mijiedarbības uzdevumiem starp skolotāju un bērnu, bērniem savā starpā. (Rimaševska, 2017, 8)

Galvenie sadarbības pieredzes kritēriji ir spēja:

- ar smaidu vērsties ar ieteikumiem, jautājumiem, lūgumiem;
- uzmanīgi uz klausīt atbildi;
- pieklājīgi atbildēt uz jautājumiem;
- labestīgi, cienīgi piedāvāt savu palīdzību grūtību gadījumā;
- iemācīt citiem to, ko zini pats;
- saskaņot savu rīcību ar līdzcilvēku rīcību;
- mierīgi izteikt savu viedokli, izteikt priekšlikumus;
- ievērot noteikto uzvedības kārtību grupā;
- regulēt savu darbību: ievērot secību, ņemt vērā citu bērnu tiesības;
- pielietot mierīgas konfliktu risināšanas metodes. (Šetiņina, 2016, 42)

Secinājums. Analizētie dati tiks izmantoti empīriskajā pētījumā 5-6 gadus vecu bērnu sadarbības prasmju līmeņa noteikšanai.

1.2. Dienas rita analīze un satura izstrāde sadarbības prasmju sekmēšanai

Svarīgs faktors bērnu kopīgu aktivitāšu veidošanā pirmsskolas organizācijā ir apstākļu radīšana un audzinātāja pozīcija. Zem audzinātāja pozīcijas ir domāti viņa pedagoģiskie priekšstati par pirmsskolas vecuma bērnu kopdarbību, pedagoģiskie "instrumenti" kopīgu aktivitāšu veidošanai.

Pirmsskolas organizācijas ikdienā bērniem tiek atvēlētas aptuveni 3 stundas patstāvīgām aktivitātēm, tai skaitā pastaigai. Šajā laikā bērni spēlē kopīgas spēles ar vienaudžiem vai dod priekšroku atsevišķām spēlēm.

Bērnu savstarpējās komunikācijas sākumā pirmais starpnieks viņu attiecībās ir audzinātāja, kas palīdz bērniem nodibināt kontaktus. Viens no auglīgas pedagoģiskās mijiedarbības nosacījumiem ir pozitīvs emocionālais noskaņojums, uzticēšanās, savstarpēja cieņa, noteiktas audzinātāja un bērna pozīciju vienlīdzības nodrošināšana, viņu sadarbība.

Organizējot pieaugušā un bērna kopīgas aktivitātes, svarīgi veidot līdzvērtīgas pozīcijas, tomēr ņemot vērā bērna vecumu, iespējas un prasmes.

Pēc S.A. Kozlovas, T.A. Kuļikovas viedokļa, darba sākumposmā ir jāsaprot un jāizvēlas, kā organizēt kopīgus pasākumus, kādā formā, lai bērni to saprastu kā kopīgu. Sākumā jāpiedāvā tādas kopīgas darbības formas, kas ietver vienkāršus uzdevumus, kas

apvieno visu bērnu darbības rezultātus, un pēc tam jādod grūtākus uzdevumus. Savienojuma veidošanās stadijā ir nepieciešams sadalīt lielās bērnu grupas mazākās, lai katrs bērns varētu mijiedarboties un sajūst savu nozīmi. Bērnu grupēšana mazās grupās ļauj viņiem veidot sadarbības veidus, kā arī noteiktas idejas par īpašībām darba komandās iezīmēm. Pēc tam ir nepieciešams ar bērniem pārrunāt, izskaidrot viņiem, ja iespējams, kopējos aktivitātes mērķus un veidus, kā saskaņot kopīgās darbības, kā sarunāties savā starpā, sadalīt uzdevumus. Bet tas ir iespējams, ja bērniem jau ir izveidojušās sākotnējās mijiedarbības prasmes un viņi spēj saglabāt dažus uzdevumus. (Kozlova, Kuļikova, 2020, 56)

Nosacījumiem kopīgu aktivitāšu attīstībai pirmsskolas vecuma bērnu grupā jābūt šādiem:

- telpu un brīvā laika pieejamība;
- draudzīgas attiecības bērnu starpā;
- pieaugušo atbalsts;
- bērnu saderības struktūras noteikšana; mazo grupu veidošana;
- patstāvīgas bērnu darbības formas. (Liscova, 2016, 2)

Kā uzskata Fedina N.V., lai attīstītu kopīgas darbības ir jāpievērš uzmanība spēlei. Pedagoģa spēles komunikācija ar bērniem ļauj viņam vadīt spēles gaitu, pārvaldīt attiecības starp viņiem. Kopīgas rotaļnodarbības veicina bērnos organizētības un atbildības veidošanos, spēju kontrolēt savu rīcību un saskaņot to ar citiem bērniem. Sākotnējā posmā, bērnu iepazīšanās posmā, spēles palīdz izveidot draudzīgu atmosfēru grupā, palīdz mazināt bērnu emocionālo stresu. (Fedina, 2012, 47)

Plaši tiek izmantotas visa veida apļveida deju spēles. Apļveida dejas palīdz bērniem ne tikai psiholoģiski un aktīvi atpūsties, bet arī palīdz saliedēties. Visu spēļu īpatnība ir tāda, ka tajās centrā ir bērni un viņu kopīgās darbības. Lai bērni aktīvi pieņemtu spēli un tā sagādātu viņiem ne tikai prieku, bet arī labumu, ir jāmāk prasmīgi to nodot. Tam nepieciešama izpratne par spēli un iepriekšēja sagatavošanās tās īstenošanai: skaidra plāna sastādīšana, skaidra izruna un teksta zināšanas. Ļoti svarīgi ir spēles laikā turēties brīvi, mākslinieciski, inficēt bērnus ar jautrību. (Fedina, 2012, 62)

Regulāras kopīgas spēles ne tikai bagātina bērnus ar jauniem iespaidiem, bet arī sniedz jaunu sociālo pieredzi, kas ir tik svarīga kopīgu darbību veidošanai. Tādējādi, pateicoties rotaļai, bērns attīsta kopīgu darbību prasmes: spēju izvirzīt kopīgu mērķi, spēju piedalīties kopīgās aktivitātēs un spēlēs, spēju veikt kopīgas darbības, spēju pieņemt un palīdzēt citiem bērniem. (Fedina, 2012, 67)

Nodarbībā izmantotā izglītojošā sadarbība veic divas funkcijas, kas saistītas ar izvirzīto uzdevumu (izglītojošo, izziņas) risināšanu un atbalsta sniegšanu grupas dalībniekiem

kopīgā darba procesā. Ja abas funkcijas tiek īstenotas vienādi, nenesot zaudējumus nevienai no tām, mijiedarbība kļūs rezultatīva un efektīva komunikācijas prasmju attīstīšanas ziņā. (Meremjanina, 2018, 34)

Kopīgās darbības prasmju apgūšana notiek bērnudārzā ne tikai audzēkņu tiešo izglītojošo pasākumu laikā, bet arī visas dienas garumā. Lai to izdarītu, tiek izmantotas šādas metodiskās metodes gatavības veidošanai kopīgām aktivitātēm:

- "pozitīvo" un "negatīvo" mijiedarbības veidu demonstrēšana ar spēles varoni, citu pieaugušo vai bērnu un viņu turpmākā diskusija;
- bērna uzmanības pārslēgšana no pieaugušā uz vienaudzi;
- materiāla trūkuma situācijas radīšana;
- uzdevumu, īstenošanas metodes, materiāla, partnera izvēles situācijas veidošana - mijiedarbības noteikumu izstrāde un fiksēšana ar apzīmējumu palīdzību.

Pirmsskolas vecuma bērnu gatavības veidošanas darbu kopīgām aktivitātēm ar vienaudžiem ieteicams veikt vairākos posmos.

1. Pirmajā posmā bērnos jāveido orientācija uz kopējo rezultātu, spēju apzināties savu nozīmi, lai iegūtu vispārēju kvalitatīvu rezultātu. Šeit tiek piedāvāti uzdevumi, kas prasa tikai darba rezultātu apvienošanu. Skolotājs liek bērniem saprast, cik svarīgi ir katram kvalitatīvi veikt darbu, lai sasniegtu kopīgu rezultātu. Kad bērnos veidojas sākotnējo kopīgo darbību pieredze, no skolotāja puses nepieciešama tieša ietekme uz bērniem, izskaidrojot viņiem visus nepieciešamos savstarpējās ietekmes veidus.
2. Otrajā posmā kopīgu pasākumu organizēšana sastāv no tādu uzdevumu izmantošanas, kas prasa darba sadali starp dalībniekiem.
3. Trešajā posmā tiek piedāvāti uzdevumi, kas liek bērniem kopīgi pārrunāt katru darba posmu.

Otrajā un trešajā posmā skolotāja uzdevums ir netieši vadīt bērnu aktivitātes, nodrošinot viņiem maksimālu neatkarību, kā arī radīt apstākļus kopīgām diskusijām ar bērniem par darba rezultātiem. (Galčeva, 2015, 76)

Lai veidotu kopīgās darbības prasmes, var izmantot Tretjakova G.V. programmu.

Programmas mērķis: 5-6 gadus vecu pirmsskolas vecuma bērnu sagatavotības līmeņa paaugstināšana kopīgām aktivitātēm ar vienaudžiem.

Programmas uzdevums:

- Intereses vienam par otru un mijiedarbība ar vienaudžiem attīstīšana kā dabiskas nepieciešamības pēc kopīgām aktivitātēm izpausme.

- Pirmsskolas vecuma bērnu vidū vispārinātu priekšstatu veidošanās par kopīgu aktivitāšu struktūru un vienotas "grupas valodas" attīstību, kas nosaka partneru mijiedarbību izglītības un izzināšanas problēmu kopīgā risināšanas procesā.
- Kopīgās darbības galveno metožu praktiska apgūšana.
- Attīstīt vecāku pirmsskolas vecuma bērnu spēju patstāvīgi izvēlēties kopīgās darbības modeli izglītības problēmas risināšanai.

Programma paredzēta vecākā pirmsskolas vecuma bērniem (5-6 gadi). Programmā iekļautas 10 nodarbības.

Ieteicamais nodarbību ilgums ir 25-30 minūtes 2 reizes nedēļā.

Nodarbības notiek apakšgrupās līdz 6 cilvēkiem.

1. nodarbība. Problēmsituāciju inscinēšanas nodarbības ar "runājošām lellēm". Pamatideju veidošana par kopdarbības struktūru.
2. nodarbība. Kopīgas aktivitātes aplikācijā "Bērnu pasaule". Veidot kopīgās darbības praktiskās iemaņas.
3. nodarbība. Didaktiskā spēle "Kāpnes". Apzināties nepieciešamību kontrolēt un koordinēt otra rīcību darbības procesā.
4. nodarbība. Veidošana "Konditorejas cehs". Veidot kopīgās darbības praktiskās iemaņas.
5. nodarbība. Stāsts par bildi "Čiekurs čiekurā". Runas struktūru apgūšana kopīgām aktivitātēm.
6. nodarbība rokdarbībās "Mēbeļu fabrika". Veidot kopīgās darbības praktiskās iemaņas.
7. nodarbība rokdarbībās "grāmatu remonts". Veidot kopīgās darbības praktiskās iemaņas.
8. nodarbība. Stāsta sastādīšana pēc pasakas "Петушок – золотой гребешок". Argūt pamata komunikācijas prasmes kopīgām aktivitātēm.
9. nodarbība. Kolektīvs panelis "Debesīs, uz zemes un jūrā". Veidot kopīgās darbības praktiskās iemaņas.
10. nodarbība. Kolektīvais darbs "Pavasara pļava". Veidot kopīgās darbības praktiskās iemaņas. (Tretjakova, 2020, 2)

Secinājumi

Organizējot pieaugušā un bērna kopīgas aktivitātes, ir svarīgi veidot līdztiesīgu pozīciju, ņemot vērā bērna vecuma vajadzības. Sadarbības veicināšanai 5-6 gadus vecu bērnu grupā ir svarīgi ievērot vairākus nosacījumus: nodrošināt pietiekami daudz brīva laika, draudzīgas attiecības starp bērniem; veidot lielākas un mazākas grupas, skolotājam atbalstīt bērnus.

2. 5-6 gadu vecu bērnu sadarbības prasmju empīriskais pētījums pirmsskolas izglītības iestādes dienas ritmā

2.1. Pētījuma metodoloģija un bērnu sadarbības prasmju kritēriji un rādītāji

Empīriskais pētījums tika veikts divos posmos:

1. posms: 5-6 gadu vecu bērnu gatavības primārā diagnostika kopīgām aktivitātēm ar vienaudžiem pirmsskolas izglītības iestādē
Primārās diagnostikas **mērķis** ir noteikt 5-6 gadu vecu bērnu sākotnējo gatavības līmeni kopīgām aktivitātēm ar vienaudžiem.

Pētījuma uzdevumi:

1. Diagnosticēt gatavības līmeni kopīgām aktivitātēm ar vienaudžiem.
2. Apstrādāt rezultātus. Interpretēt.

Pētījuma bāze: Daugavpils pilsētas x pirmsskolas izglītības iestāde, pētījumā piedalījās 5-6 gadus veci 12 bērni.

2. posms: Kopīgas darbības prasmju veidošanai tika izmantota G.V. Tretjakovas programma. Programmas **mērķis**: 5-6 gadu vecu pirmsskolas vecuma bērnu sagatavotības līmeņa paaugstināšana kopīgām aktivitātēm ar vienaudžiem. Tika novadītas 2 nodarbības nedēļā (pirmdien un piektdien). No 2022. gada 1. marta līdz 1. aprīlim (ieskaitot). Pēc tam tika veikts sekundārais pētījums - 5-6 gadu vecu bērnu gatavības diagnoze kopīgām aktivitātēm ar vienaudžiem pirmsskolas izglītības organizācijā.

Pētījuma izdevumi:

- Diagnosticēt bērnu gatavības līmeni kopīgām aktivitātēm ar vienaudžiem.
- Apstrādāt rezultātus un interpretēt tos.

Pētījumā tika izmantotas vairāku autoru izstrādātās metodikas:

1. M.J. Basova metodika "Bērna komunikācijas prasmju līmeņa uzraudzības shēma".
2. I.A. Orlovas, V.M. Kholmogorovas metodika "Komunikācijas ar vienaudžiem attīstības diagnoze".
3. R.S. Nemova metodika "Kāds ir bērns attiecībā ar citiem cilvēkiem?"

1. M.J. Basova metode.

Šīs metodes mērķis ir noteikt vecākā pirmsskolas vecuma bērnu savstarpējās komunikācijas līmeni.

Autora M.J. Basova metodika "Bērna komunikācijas prasmju līmeņa uzraudzības shēma".

Novērošanas vienības (kritēriji):

1. Māksla būt plastiskam (mīmika, žesti, pantomīma).
2. Jūtība pret vienaudžu spiedienu.
3. Bērna emocionālās iesaistīšanās pakāpe vienaudžu darbībās.
4. Līdzdalības raksturs vienaudžu aktivitātēs.
5. Līdzjūtības raksturs un izrādīšanas pakāpe vienaudzim.
6. Nepieciešamība pēc komunikācijas.
7. Komunikācijas ilgums.

Rezultāti tiek novērtēti trīs līmeņos: augsts, vidējs, zems. Detalizēts komunikācijas prasmju attīstības līmeņa kritēriju apraksts sniegts 1. pielikumā.

2. "Komunikācijas ar vienaudžiem attīstības diagnoze" Orlova I.A., Kholmogorova V.M.

Mērķis ir noteikt mazu bērnu komunikācijas prasmju ar vienaudžiem veidošanās līmeni.

Diagnostikas metode: komunikācijas diagnostika ietver bērna intereses pret vienaudžiem, jutīgumu pret ietekmēm, bērna iniciatīvu saziņā, sociālo darbību, empātijas un saziņas līdzekļu reģistrēšanu.

Lai noteiktu komunikācijas attīstības līmeni ar vienaudžiem, ir jāizmanto:

- saziņas ar vienaudžiem parametrus;
- skalas komunikācijas ar vienaudžiem attīstības parametru novērtēšanai.

Detalizēts metodoloģijas apraksts ir sniegts 2. pielikumā.

Lai novērtētu komunikācijas attīstības pakāpi ar vienaudžiem, tiek izmantoti trīs līmeņi:

- zems (3 punkti),
- vidējs (2 punkti),
- augsts (1 punkts).

Zemam komunikācijas līmenim raksturīga vāja visu parametru izpausme. Komunikācijas attīstības līmenis tiek novērtēts kā vidējs, ja lielākajai daļai visu parametru rādītāju ir vidējās vērtības. Ja dažādu rādītāju smagums būtiski atšķiras. Bērnam ir augsts komunikācijas līmenis, ja katrā testā lielākajā daļā parametru viņš ir saņēmis visaugstākos punktus.

3.R.S. Nemova metodika "Kāds ir bērns attiecībā ar citiem cilvēkiem?"

Šīs metodes mērķis ir noteikt bērnu komunikatīvo īpašību līmeni. Lai novērtētu šo prasmju attīstību, tiek sagatavota anketa, kurā ir desmit jautājumi, uz kuriem var atbildēt ar "jā", "nē" vai "nezinu" / "kad kā".

Komunikācijas prasmju līmeni un komponentus, kas ietekmē bērnu efektīvu sociālo mijiedarbību, vērtē pieaugušie, kuri labi pazīst bērnu, bet spēj sniegt neatkarīgu vērtējumu. Ja tiek intervēta viena persona, vēlams, lai šādu vērtējumu sniegtu persona, kas nav viena no viņa radniekiem. Aptaujājot vairāk nekā vienu cilvēku, vērtējumu var sniegt bērna radnieki un to izglītības un pirmsskolas iestāžu skolotāji. Novērtējums jāsniedz cilvēkiem, kuri ir emocionāli neitrāli pret bērnu. Vienīgais izņēmums ir situācija, kad bērns tikai nesen sācis apmeklēt pirmsskolas iestādi, un šajā gadījumā adekvātu vērtējumu var sniegt tikai viņa radnieki.

2.2. Pētījuma datu analīze par 5-6 gadu vecu bērnu sadarbības prasmju izmaiņām

Primārās pedagoģiskās diagnostikas mērķis bija izpētīt 5-6 gadu vecu bērnu spēju iesaistīties kopīgās aktivitātēs ar vienaudžiem pirmsskolas iestādes apstākļos.

Eksperimentālajā pētījumā iesaistīto bērnu raksturojums:

Daiga, 5 gadi. Kā stāsta audzinātājas, bērns dzīvo kopā ar vecākiem, vecmāmiņu un vecāko ģimeni. Bērns mājās pieskata vecmāmiņu. Bērns ir aktīvs, kustīgs, viegli uzbudināms. Dod priekšroku saziņai ar pieaugušajiem. Ar vienaudžiem mijiedarbojas reti, nelabprāt, pēc pieaugušā lūguma un pamudinājuma. Pati neizrāda iniciatīvu. Mācību stundās nepieciešama audzinātāja organizatoriskā palīdzība. Bieži novēršas, ne vienmēr saprot norādījumus, neatceras uzdevuma mērķi, atkārtošana ir nepieciešama. Pēc uzdevuma izpildes gaida apstiprinājumu no pieaugušā.

Artūrs, 6 gadi. Dzīvo pilnā ģimenē, tpāpat ar vectētiņu un vecmāmiņu. Ar bērnu nodarbojas gandrīz visi pieaugušie. Zēns - zinātkārs, aktīvs, veikls. Patīk komunicēt ar pieaugušajiem. Viņš reti sazinās ar vienaudžiem, tikai pēc pieauguša cilvēka pamudinājuma, neizrāda iniciatīvu. Klasē viņš ātri nogurst, bieži ir izklaidīgs, slikti saprot norādījumus, viņam jāpaskaidro tālāk. Ātri nogurst, novāršas. Atšķiras ar spītīgumu. Pēc uzdevuma izpildes tas gaida apstiprinājumu no pieaugušā. Mācību stundās nepieciešama skolotāja organizatoriskā palīdzība.

Līga, 6 gadi. Viņa dzīvo kopā ar mammu un vecmāmiņu, ģimenē ir jaunāks brālis. Vecmāmiņa rūpējas par bērnu. Meitene ir zinātkāra, aktīva, mīl komunicēt ar vienaudžiem un pieaugušajiem. Mācību stundās vērojama liela interese, skolotāja dotos uzdevumus veic atbildīgi. Uzvedība ir mērķtiecīga. Nav atkarīga no pieauguša cilvēka uzslavas.

Ainārs, 5 gadi. Dzīvo pilnā ģimenē, kopā ar vecākiem, vecmāmiņu un vecāko māsu. Vecmāmiņa un māsa rūpējas par bērnu. Bērns smaidīgs, zinātkārs, atsaucīgs. Mācību stundās labprāt pilda uzdevumus klasē. Noteikumus saprot ar pirmo reizi, atkārtošana nav nepieciešama. Viņš ir aktīvs ar bērniem, mīl komunikāciju, kā arī ar pieaugušajiem.

Emīlija, 5 gadi. Dzīvo pilnā ģimenē, ar vecākiem. Viņai nepatīk komunikācija ne ar vienaudžiem, ne ar pieaugušajiem. No pirmās reizes uzdevumus nesaprot, ir nepieciešams atkārtojums. Pilda uzdevumus ar interesi, bet nepieciešama pieaugušā palīdzība. Kaprīzs, spītīgs. Atkarīga no pieauguša cilvēka uzslavas.

Marta, 6 gadi. Dzīvo pilnā ģimenē: vecāki un 2 vecāki brāļi. Viņa reti sazinās ar vienaudžiem, tikai pēc pieauguša cilvēka pamudinājuma, pati neizrāda nekādu iniciatīvu. Mācību stundās ātri nogurst, bieži novēršas, slikti saprot norādījumus, ir papildus jāpaskaidro.

Aivis, 6 gadi. Viņš dzīvo kopā ar mammu, vecmāmiņu un jaunāko māsu. Vecmāmiņa rūpējas par bērnu. Zēns ir aktīvs, mīl fiziskus vingrinājumus, bet ar vienaudžiem sazinās nelabprāt. Mobils, viegli uzbudināms. Uzdevumu saprot labi, izpilda ar prieku. Atkarīgs no pieauguša cilvēka uzslavas.

Ginta, 5 gadi. Meitene dzīvo pilnvērtīgā ģimenē, ir vienīgais bērns ģimenē. Vecāki nodarbojas ar meiteni. Zinātkāra, bet nelabprāt komunicēt ar vienaudžiem, tajā pašā laikā viņa ar prieku komunicē ar pieaugušajiem. Bieži vien prasa sev uzmanību ar kaprīzēm un agresiju pret citiem bērniem. Viņai ļoti patīk uzslavas no pieaugušajiem.

Alberts, 5 gadi. Viņš dzīvo nepilnā ģimenē kopā ar māti un vecāko brāli. Ar bērnu nodarbojas mamma. Viegli komunicē gan ar pieaugušajiem, gan vienaudžiem. Mācību stundā viņš ir mierīgs, smaidīgs, ar prieku veic visus uzdevumus. Ziņkārīgs, aktīvs. Nav atkarīgs no pieauguša cilvēka uzslavas.

Eva, 6 gadi. Dzīvo nepilnā ģimenē. Mājās laiks nodarbībām ar bērnu netiek veltīts. Meitene ir nekomunikabla, klusa, lēna. Nekontaktējas ar bērniem grupā, neizrāda iniciatīvu. Mācību stundās viņa visus uzdevumus veic apzinīgi, nav nepieciešama pieaugušā palīdzība. Nav atkarīga no pieaugušo vērtējuma.

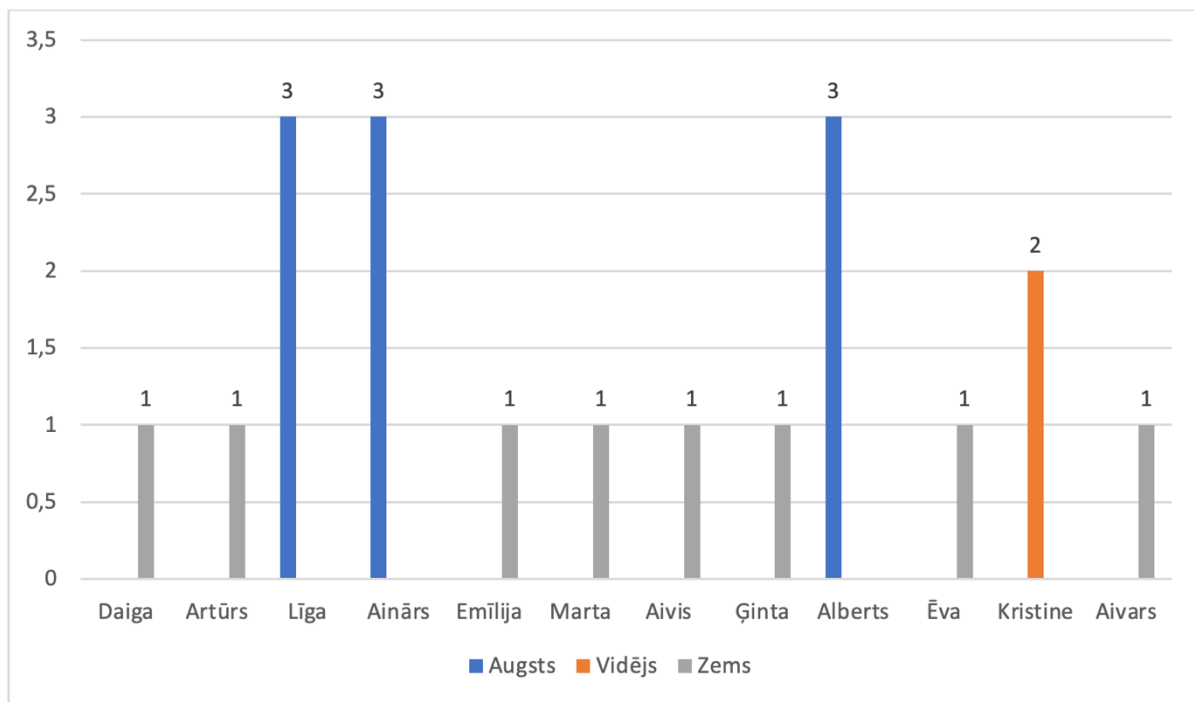
Kristīne, 6 gadi. Dzīvo pilnā ģimenē, ar vecākiem, kuri daudz laika velta nodarbībām ar bērnu. Komunikabla, zinātkāra. Patīk saskarsme ar vienaudžiem un pieaugušajiem. Aktīva, emocionāla. Pret mācībām izrāda interesi. Viņa saprot norādījumus, atkārtošana, kā arī pieaugušā palīdzība, nav nepieciešama, darbība ir mērķtiecīga. Ātrāk nekā citi bērni grupā veic dažādus skolotāja uzdevumus. Pēc pabeigšanas gaida uzslavu no pieaugušā.

Aivars, 5 gadi. Dzīvo pilnā ģimenē, kopā ar vecākiem un vecāko māsu. Vecāki aktīvi nodarbojas ar bērnu. Zēns - gudrs, attīstīts, bet ar vienaudžiem komunicē nelabprāt. Mīl

pieaugušo uzmanību. Ar interesi veic visus uzdevumus, pieaugušo palīdzība nav nepieciešama. Nav atkarīgs no pieaugušo vērtējuma.

Pētījums. Primārā diagnostika. Primārās diagnostikas darba mērķis ir noteikt 5-6 gadu vecu bērnu sākotnējo gatavības līmeni kopīgām aktivitātēm ar vienaudžiem.

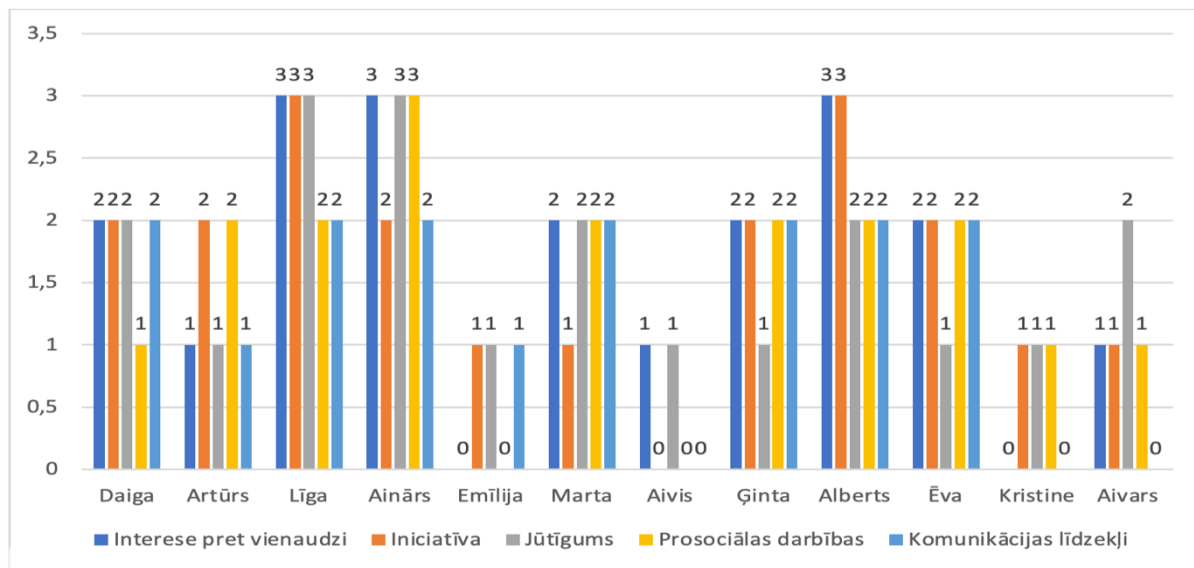
Dati, kas tika iegūti, izmantojot M.J. Basova "Novērošanas shēmu", ir attēlā 2.1..

Att. 2.1. Novērošanas shēma (pēc M.J. Basova)

Kā redzams no 2.1. attēla, tikai 3 bērni uzrādīja augstu, kā arī vidēju komunikācijas prasmju attīstības līmeni. 7 bērniem ir zemas komunikācijas prasmes.

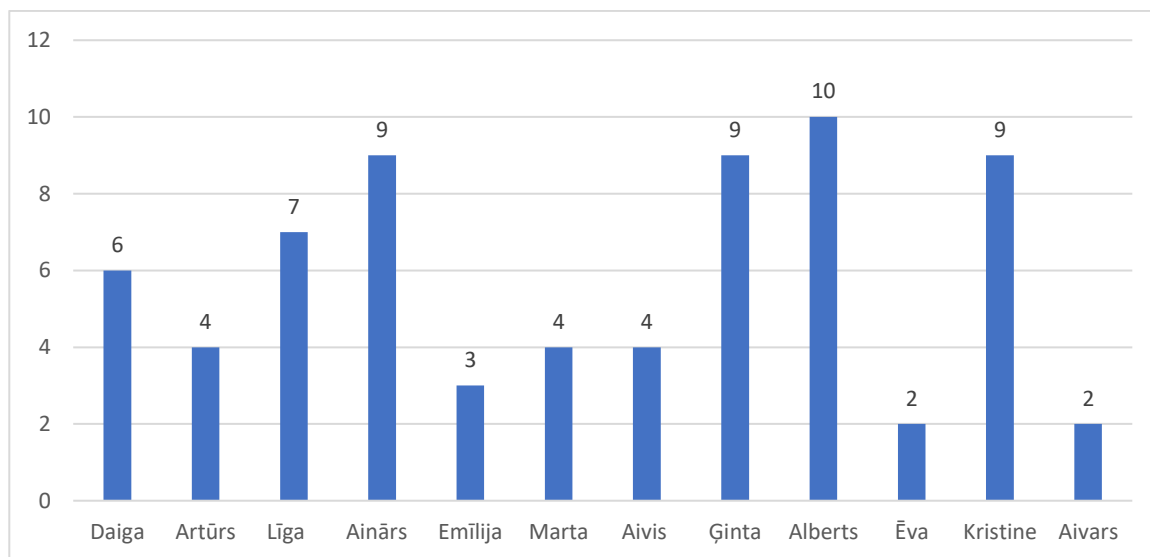
"Komunikācijas ar vienaudžiem attīstības diagnoze" Orlova I.A., Kholmogorova V.M.

Att.2.2. Komunikācijas ar vienaudžiem attīstības diagnoze

Diagramma 2.2. parāda, ka komunikācija ar vienaudžiem ir vāji attīstīta, tikai 3 bērni ieguva augstas balles (3. līmeni).

Izmantojot R.S. Nemova metodiku, tika iegūti šādi rezultāti (skat. attēlu 3.3.)

Att.2.3. Kāds ir bērns attiecībās ar citiem cilvēkiem?

Pēc R.S. Nemova attiecību ar citiem cilvēkiem metodes, tikai vienam bērnam ir ļoti augsts attīstības līmenis; trīs bērniem ir 9 punkti - komunikatīvo īpašību attīstības līmenis raksturots kā augsts. 5 bērni ieguva no 4 līdz 7 punktiem, kas liecina par vidējo komunikatīvo īpašību attīstības līmeni. Zemu līmeni (2-3 punkti) uzrādīja 3 bērni.

Tādējādi primārā diagnostika 5-6 gadu vecu bērnu gatavībai kopīgām aktivitātēm ar vienaudžiem pirmsskolas izglītības organizācijā uzrādīja zemu līmeni.

Visu izmantoto 3 metodiku diagnostikā iegūtie dati tika apkopoti tabulā (skat.2.1. tabulu).

2.1. tabula.

Diagnostikas pētījumu rezultātu kopsavilkuma tabula

№	Vārds	Diagnostika			Vidējā atzīme	Kopējais līmenis
		№1	№2	№3		
1.	Daiga	1	1.8	6	8.8	vidējs
2.	Artūrs	1	1.4	4	6.4	zems
3.	Līga	3	2.6	7	12.6	vidējs
4.	Ainārs	3	2.6	9	14.6	augsts
5.	Emīlija	1	0.6	3	4.6	zems
6.	Marta	1	1.8	4	6.8	zems
7.	Aivis	1	0.4	4	5.4	zems
8.	Ģinta	1	1.8	9	11.8	vidējs
9.	Alberts	3	2.4	10	15.4	augsts
10.	Eva	1	1.8	2	4.8	zems
11.	Kristīne	1	0.6	9	10.6	vidējs
12.	Aivars	2	1	2	5	zems

Kopējais punktu skaits ir iegūts no šādiem datiem:

- 1-6 zems līmenis
- 7-12 vidējs līmenis
- 13-18 augsts līmenis

Kā redzams no tabulas, 6 bērni uzrādīja zemu līmeni, 4 cilvēki uzrādīja vidēju līmeni un 2 bērni uzrādīja augstu līmeni. Analizējot diagnostikas datus, var secināt, ka lielākajai daļai bērnu šajā grupā ir zems sagatavotības līmenis kopīgām aktivitātēm. Tajā dominē bērni ar zemu gatavības līmeni kopīgām aktivitātēm ar vienaudžiem. Šie dati liecina, ka ir nepieciešams papildu darbs šo prasmju uzlabošanai šajā bērnu grupā.

Diagnosticējot gatavības veidošanos kopīgām aktivitātēm ar vienaudžiem 5-6 gadu veciem bērniem, var secināt, ka bērniem ir grūtības saprast un dzirdēt otru cilvēku, grūtības ar spēju atpazīt emocionālo stāvokli un citu cilvēku jūtas, grūtības ar nespēju veidot dialogu un kopīgu rīcību.

2. pētījuma posms

Kopīgas darbības prasmju veidošanai tika izmantota G.V. Tretjakovas programma. Programmas mērķis: 5-6 gadu vecu pirmsskolas vecuma bērnu sagatavotības līmeņa paaugstināšana kopīgām aktivitātēm ar vienaudžiem. Tika novadītas 2 nodarbības nedēļā (pirmdien un piektdien). No 2022. gada 1. marta līdz 1. aprīlim (ieskaitot). Pēc tam tika veikts sekundārais pētījums - 5-6 gadu vecu bērnu gatavības diagnoze kopīgām aktivitātēm ar vienaudžiem pirmsskolas izglītības organizācijā.

2. posma pētījuma rezultāti

Pēc G.V.Tretjakovas metodikas pielietošanas eksperimentālajā pētījumā iesaistīto bērnu raksturojums ir šāds:

Daiga, 5 gadi. Kā stāsta audzinātājas, bērns dzīvo kopā ar vecākiem, vecmāmiņu un vecāko ģimeni. Bērns mājās pieskata vecmāmiņu. Bērns ir aktīvs, kustīgs, viegli uzbudināms. Izrāda iniciatīvu sadarboties ar vienaudžiem un pieaugušajiem. Mācību stundās ir vērīga un ieinteresēta. Pieaugušo palīdzība nav nepieciešama. Pēc uzdevuma izpildes gaida apstiprinājumu no pieaugušā.

Artūrs, 6 gadi. Dzīvo pilnā ģimenē, tpat ar vectētiņu un vecmāmiņu. Ar bērnu nodarbojas gandrīz visi pieaugušie. Zēns - zinātkārs, aktīvs, veikls. Patīk komunicēt ar pieaugušajiem. Ar prieku sāka sadarboties ar vienaudžiem. Pats izrāda iniciatīvu. Mācību stundās ir uzmanīgs, bet novēršas, tapēc nepieciešama pieaugušo palīdzība. Atšķiras ar

spītīgumu. Pēc uzdevuma izpildes tas gaida apstiprinājumu no pieaugušā. Mācību stundās skolotāja organizatoriskā palīdzība nav nepieciešama.

Līga, 6 gadi. Viņa dzīvo kopā ar mammu un vecmāmiņu, ģimenē ir jaunāks brālis. Vecmāmiņa rūpējas par bērnu. Meitene ir zinātkāra, aktīva, mīl komunicēt ar vienaudžiem un pieaugušajiem. Mācību stundās vērojama liela interese, skolotāja dotos uzdevumus veic atbildīgi. Uzvedība ir mērķtiecīga. Nav atkarīga no pieauguša cilvēka uzslavas.

Ainārs, 5 gadi. Dzīvo pilnā ģimenē, kopā ar vecākiem, vecmāmiņu un vecāko māsu. Vecmāmiņa un māsa rūpējas par bērnu. Bērns smaidīgs, zinātkārs, atsaucīgs. Mācību stundās labprāt pilda uzdevumus klasē. Noteikumus saprot ar pirmo reizi, atkārtošana nav nepieciešama. Viņš ir aktīvs ar bērniem, mīl komunikāciju, kā arī ar pieaugušajiem.

Emīlija, 5 gadi. Dzīvo pilnā ģimenē, ar vecākiem. Sākusi izrādīt aktivitāti, sazinoties ar vienaudžiem, ir manāma interese sazināties ar pieaugušajiem. Veicot uzdevumus, viņa ir savāktāka, nav nepieciešama aktīva pieaugušo iejaukšanās, ar daudzām lietām tiek galā pati. Manāms neliels spītīgums. Atkarīga no pieauguša cilvēka uzslavas.

Marta, 6 gadi. Dzīvo pilnā ģimenē: vecāki un 2 vecāki brāļi. Ar vienaudžiem sākusi sazināties bez pieaugušo pamudinājuma. Mācību stundās kļuvusi uzmanīgāka, maz novēršas, uzmanīgi klausās instrukcijas un uzdevumus spējīga pildīt pati, bez pieaugušo palīdzības.

Aivis, 6 gadi. Viņš dzīvo kopā ar mammu, vecmāmiņu un jaunāko māsu. Vecmāmiņa rūpējas par bērnu. Zēns ir aktīvs, mīl fiziskus vingrinājumus. Parādījusies interese par mijiedarbību ar vienaudžiem, manāma interese komunicēt ar pieaugušajiem. Mobils, viegli uzbudināms. Uzdevumu saprot labi, izpilda ar prieku. Atkarīgs no pieauguša cilvēka uzslavas.

Ginta, 5 gadi. Meitene dzīvo pilnvērtīgā ģimenē, ir vienīgais bērns ģimenē. Vecāki nodarbojas ar meiteni. Zinātkāra, kumunikabla, labprāt komunicēt ar vienaudžiem, bet ar pieaugušajiem komunicē nelabprāt. Papildus uzmanību nepieprasa, agresiju praktiski neizrāda. Atkarīga no pieaugušo uzslavas.

Alberts, 5 gadi. Viņš dzīvo nepilnā ģimenē kopā ar māti un vecāko brāli. Ar bērnu nodarbojas mamma. Viegli komunicē gan ar pieaugušajiem, gan vienaudžiem. Mācību stundā viņš ir mierīgs, smaidīgs, ar prieku veic visus uzdevumus. Ziņkārīgs, aktīvs. Nav atkarīgs no pieauguša cilvēka uzslavas.

Eva, 6 gadi. Dzīvo nepilnā ģimenē. Mājās laiks nodarbībām ar bērnu netiek veltīts. Meitene ir klusa, lēna, bet manāma vēlme komunicēt ar vienaudžiem. Sāka sadarboties ar bērniem grupā, pati izrāda iniciatīvu. Mācību stundās viņa visus uzdevumus veic apzinīgi, nav nepieciešama pieaugušā palīdzība. Nav atkarīga no pieaugušo vērtējuma.

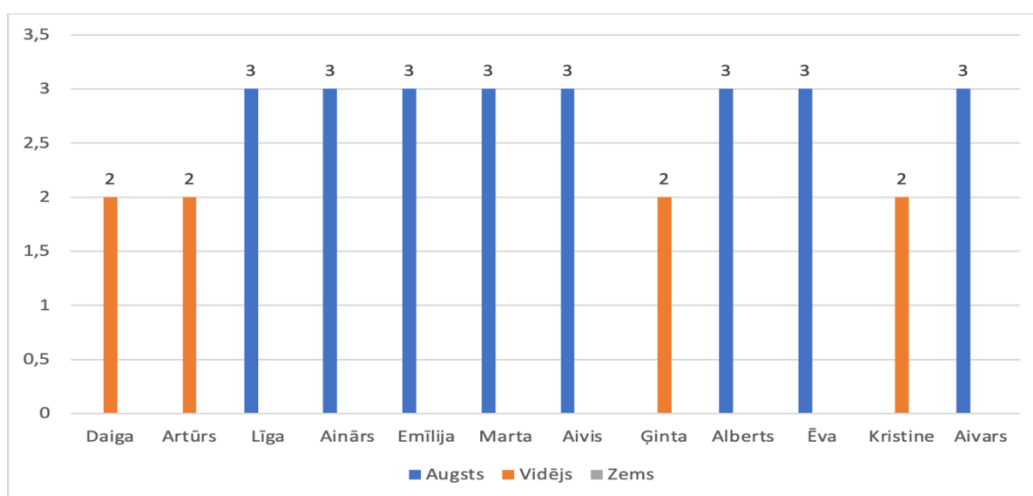
Kristīne, 6 gadi. Dzīvo pilnā ģimenē, ar vecākiem, kuri daudz laika velta nodarbībām ar bērnu. Kumunikabla, zinātkāra. Patīk saskarsme ar vienaudžiem un pieaugušajiem. Aktīva,

emocionāla. Pret mācībām izrāda interesi. Viņa saprot norādījumus, atkārtošana, kā arī pieaugušā palīdzība, nav nepieciešama, darbība ir mērķtiecīga. Ātrāk nekā citi bērni grupā veic dažādus skolotāja uzdevumus. Pēc pabeigšanas gaida uzslavu no pieaugušā.

Aivars, 5 gadi. Dzīvo pilnā ģimenē, kopā ar vecākiem un vecāko māsu. Vecāki aktīvi nodarbojas ar bērnu. Zēns - gudrs, attīstīts, manāma interese komunicēt ar vienaudžiem, dažreiz pats izrāda iniciatīvu. Ar interesi veic visus uzdevumus, pieaugušo palīdzība nav nepieciešama. Nav atkarīgs no pieaugušo vērtējuma.

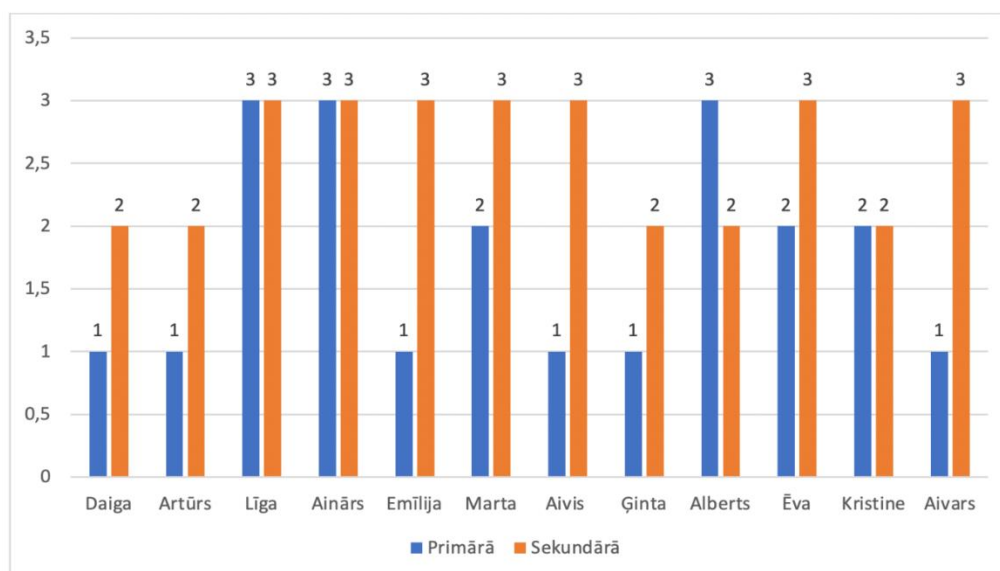
Pētījums. Sekundārā diagnostika.

"Novērošanas shēma" (pēc M.J. Basova)

Att. 2.4. Sekundārās diagnostikas dati

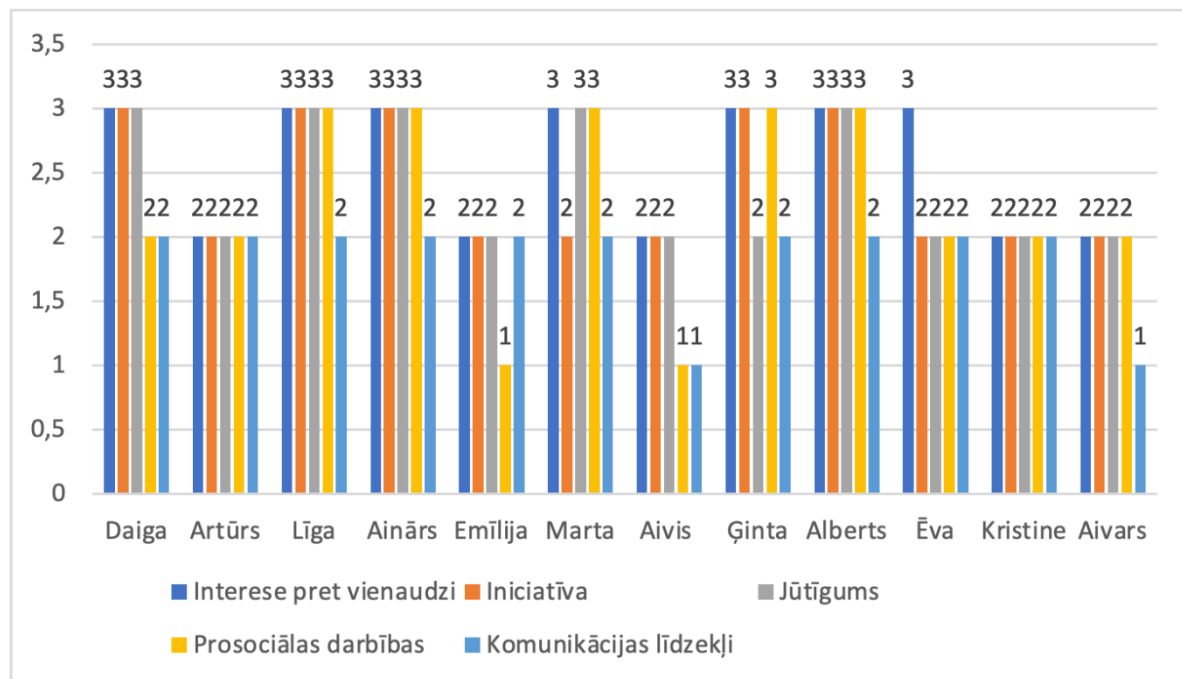
Kā redzams att. 2.4., 8 bērni uzrādīja augstu līmeni, 4 bērniem ir vidējs komunikācijas prasmju attīstības līmenis. Nevienam bērnam komunikācijas prasmes nav zemā līmenī.

Att. 2.5. Primārās un sekundārās diagnostikas datu salīdzinājums.

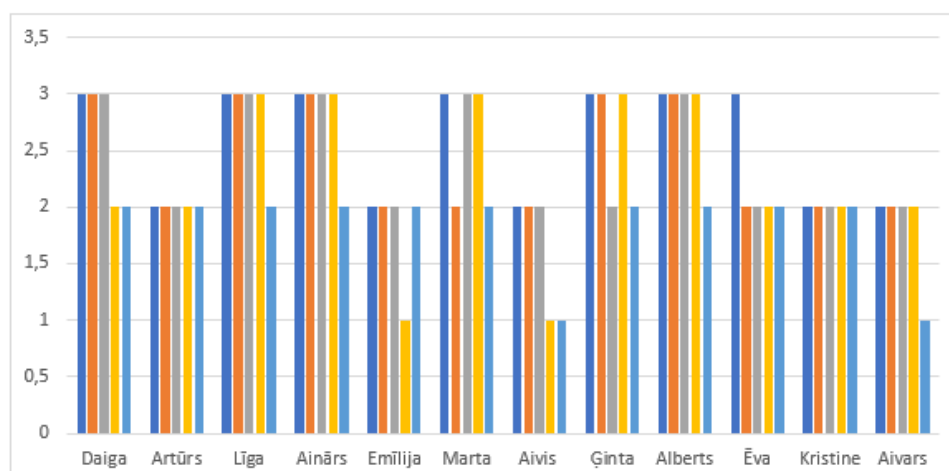
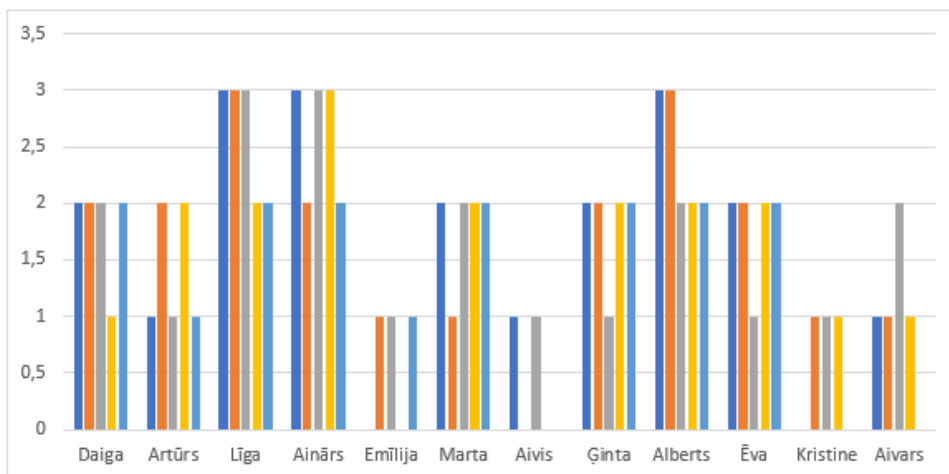
Attēls 2.5. ir aplūkojamas komunikācijas prasmju līmeņa izmaiņas.

"Komunikācijas ar vienaudžiem attīstības diagnoze" Orlova I.A., Kholmogorova V.M.

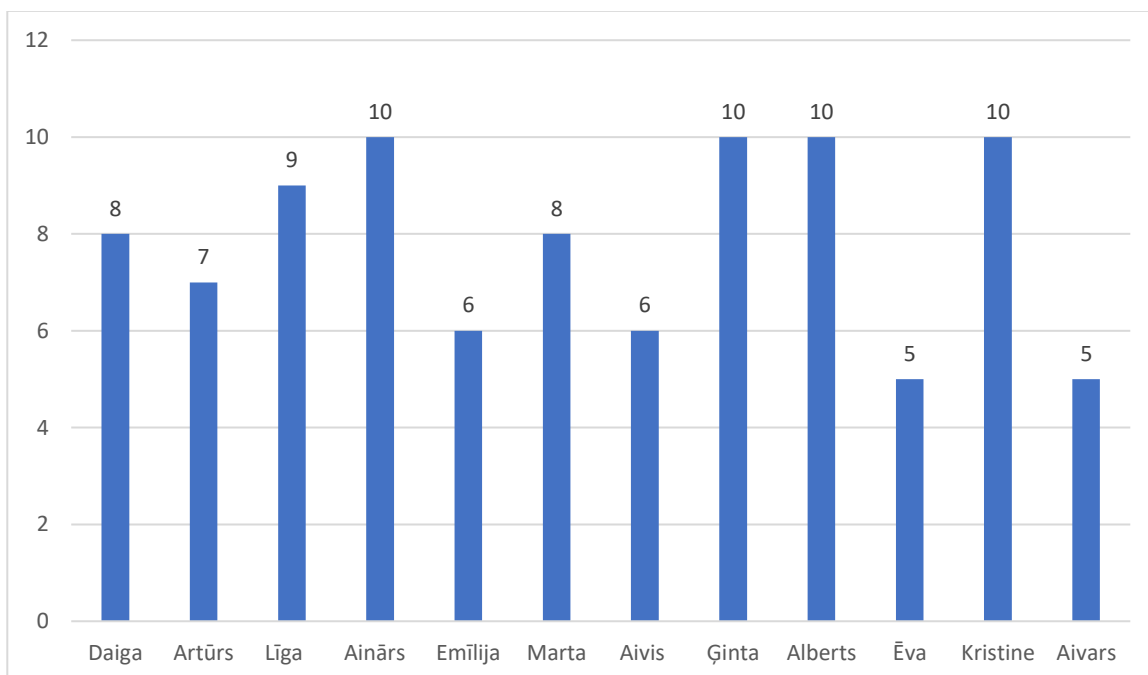
Att. 2.6. Sekundārā "Komunikācijas ar vienaudžiem attīstības diagnostika"

Sekundārā komunikācijas ar vienaudžiem attīstības diagnostika parādīja uzlabotas attīstības izmaiņas. Gandrīz visiem bērniem bija ievērojama līmeņa izaugsme, kas skaidri parādīts attēlā 2.6.

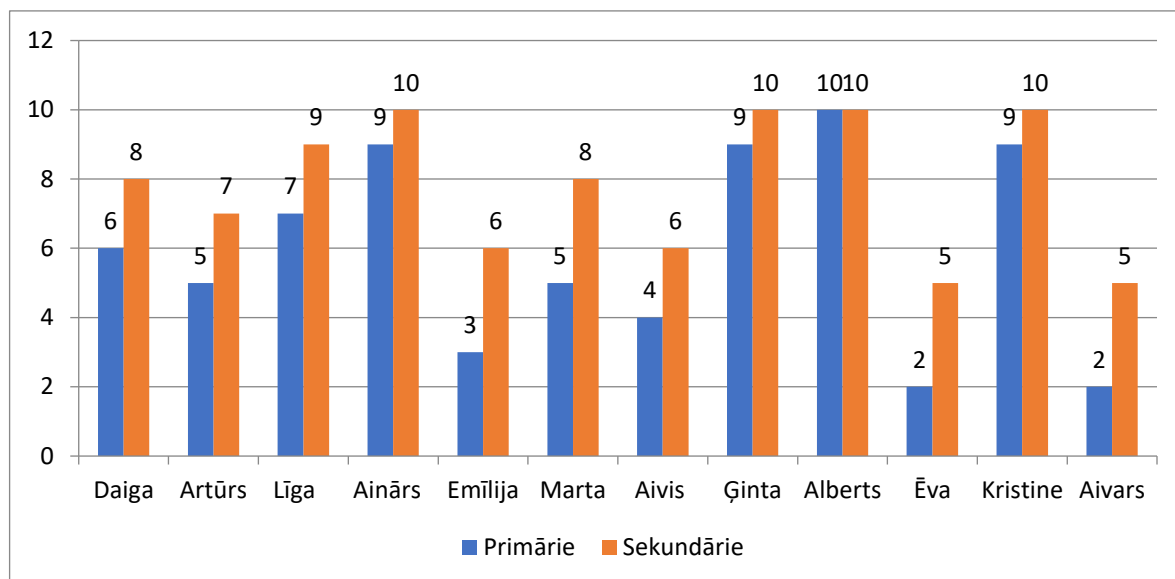
Att. 2.6. Primārās un sekundārās diagnostikas datu salīdzinājums

Tālāk ir aplūkojami Sekundārās diagnostikas rezultāti, kas iegūti, izmantojot R.S. Nemova metodi.

Att. 2.7 "Kāds ir bērns attiecībā ar citiem cilvēkiem?"

Sekundārā diagnostika pēc Nemova R.S. metodikas arī parādīja izmaiņas attiecībās ar citiem cilvēkiem: ir ievērojami palielināties komunikatīvo īpašību līmenis, kas salīdzinājumā ir parādīts attēlā 2.8.

Att. 2.8. Primārās un sekundārās diagnostikas datu salīdzinājums

Diagnostikas datus par visām 3 metodikām apkoposim tabulā.

2.2. tabula

Otrajā posma diagnostikas pētījumu rezultātu kopsavilkums.

№	Vārds	Diagnostika			Vidējā atzīme	Kopējais līmenis
		№1	№2	№3		
1.	Daiga	2	2.6	8	12.6	vidējs
2.	Artūrs	2	2	7	11	vidējs
3.	Līga	3	2.8	9	14.8	augsts
4.	Ainārs	3	2.8	10	15.8	augsts
5.	Emīlija	3	1.8	6	10.8	vidējs
6.	Marta	3	2.6	8	13.6	augsts
7.	Aivis	3	1.6	6	10.6	vidējs
8.	Ģinta	2	2.6	10	14.6	vidējs
9.	Alberts	3	2.8	10	15.8	augsts
10.	Ēva	3	2.2	5	10.2	vidējs
11.	Kristīne	2	2	10	14	augsts
12.	Aivars	3	1.8	5	9.8	vidējs

Kopējais punktu skaits ir iegūts no šādiem datiem: 1-6 zems līmenis; 7-12 vidējs līmenis; 13-18 augsts līmenis

Kā redzams tabulā, 8 bērni uzrādīja augstu līmeni, vidējs komunikācijas prasmju attīstības līmenis ir 4 bērniem. Neviens bērns neuzrādīja zemas komunikācijas prasmes.

Secinājumi

Sadarbība ir bērnu kopīga darbība izglītības procesā. Mācību sadarbības būtība ir tāda, ka visi aktīvi mijiedarbojas un iet uz kopīgu sev izvirzīto mērķi. Kopīgās aktivitātēs atklātāk tiek realizētas skolēnu iespējas un spējas, daudz efektīvāka ir zināšanu izpratne un pieņemšana.

Sadarbības prasmes bērnu uzvedības veids, kas kļuvis par pieradumu, situācijās, kad ir nepieciešams rast efektīvāku personīgā potenciāla piešķiršanu kopīgā darbā. (Gerasimova, 2011, 75)

Sadarbības prasmes pirmsskolā māca bērniem palīdzēt viens otram, formulēt savu viedokli, izziņāt partneru viedokli, mēģināt atrisināt domstarpības ar argumentu palīdzību.

Pirmsskolas organizācijas ikdienā bērniem tiek atvēlētas aptuveni 3 stundas patstāvīgām aktivitātēm, tai skaitā pastaigai. Šajā laikā bērni spēlē kopīgas spēles ar vienaudžiem vai dod priekšroku atsevišķām spēlēm.

Bērnu savstarpējās komunikācijas sākumā pirmais starpnieks viņu attiecībās ir audzinātāja, kas palīdz bērniem nodibināt kontaktus. Viens no auglīgas pedagoģiskās mijiedarbības nosacījumiem ir pozitīvs emocionālais noskaņojums, uzticēšanās, savstarpēja cieņa, noteiktas audzinātāja un bērna pozīciju vienlīdzības nodrošināšana, viņu sadarbība.

Nosacījumiem kopīgu aktivitāšu attīstībai pirmsskolas vecuma bērnu grupā jābūt šādiem:

- telpu un brīvā laika pieejamība;
- draudzīgas attiecības bērnu starpā;
- pieaugušo atbalsts;
- bērnu saderības struktūras noteikšana; mazo grupu veidošana;
- patstāvīgas bērnu darbības formas. (Liscova, 2016, 2)

Kopīgas darbības prasmju veidošanai tika izmantota Tretjakovas G.V. programma. Programmas mērķis: 5-6 gadu vecu pirmsskolas vecuma bērnu sagatavotības līmeņa paaugstināšana kopīgām aktivitātēm ar vienaudžiem. Tika novadītas 2 nodarbības nedēļā (pirmdien un piektdien). No 2022. gada 1. marta līdz 1. aprīlim (ieskaitot). Pēc tam tika veikts sekundārais pētījums - 5-6 gadu vecu bērnu gatavības diagnoze kopīgām aktivitātēm ar vienaudžiem pirmsskolas izglītības organizācijā.

Pētījums par 5-6 gadu vecu bērnu gatavību kopīgām aktivitātēm ar vienaudžiem pirmsskolas izglītības organizācijā tika veikts 2 posmos. Pirmajā posmā tika veikts diagnostikas eksperiments, otrajā posmā tika veidotas kopīgās darbības prasmes saskaņā ar Tretjakova G.V. programmu.

1. posma rezultāti uzrādīja: 6 bērni uzrādīja zemu līmeni, 4 bērni uzrādīja vidēju līmeni, 2 bērni uzrādīja augstu līmeni. Analizējot diagnostikas datus, var secināt, ka lielākajai daļai bērnu šajā grupā ir zems sagatavotības līmenis kopīgām aktivitātēm. Tajā dominē bērni ar zemu gatavības līmeni kopīgām aktivitātēm ar vienaudžiem. Šie dati liecina, ka ir nepieciešams papildu darbs šo prasmju uzlabošanai šajā bērnu grupā.

Diagnosticējot gatavības veidošanos kopīgām aktivitātēm ar vienaudžiem 5-6 gadu veciem bērniem, var secināt, ka bērniem ir grūtības saprast un dzirdēt otru cilvēku, grūtības ar spēju atpazīt emocionālo stāvokli un citu cilvēku jūtas, grūtības ar nespēju veidot dialogu un kopīgu rīcību.

Pēc kopīgās darbības prasmju veidošanas nodarbībām ar bērniem, izmantojot Tretjakova G.V. programmu, bērni uzrādīja lieliskus rezultātus, proti:

- Nosakot vecākā pirmsskolas vecuma bērnu savstarpējās komunikācijas līmeni, 8 bērni uzrādīja augstu līmeni, vidējs komunikācijas prasmju attīstības līmenis ir 4 bērniem. Neviens bērns neuzrādīja zemas komunikācijas prasmes.
- Saskaņā ar komunikācijas attīstība ar vienaudžiem diagnostiku, gandrīz visiem bērniem ir manāmi pieaudzis maza vecuma bērnu komunikācijas prasmes veidošanās līmenis ar vienaudžiem.
- Bērnu komunikatīvo īpašību līmenis saskaņā ar R.S. Nemova metodi, arī parādīja izmaiņas attiecībās ar citiem cilvēkiem: līmenis ievērojami palielinājās.

Ieteikumi

Lai veidotu gatavību kopīgām aktivitātēm ar vienaudžiem, var izmantot tādas formas kā kopīgas mijiedarbības vingrinājumi (pa pāriem, trīnīšiem, mazām grupām), individuālie vingrinājumi, lomju spēles, diskusijas un problēmsituāciju izspēlēšana. Gatavības kopīgām aktivitātēm veidošanai tiek izmantotas tādas metodiskās metodes, kā "pozitīvo" un "negatīvo" mijiedarbības veidu demonstrēšana ar spēles varoni, citu pieaugušo, bērnu un to diskusija, bērna uzmanības pārslēgšana no pieaugušā uz vienaudzi, materiāla trūkuma situācijas radīšana, izvēles situācijas veidošana (uzdevumiem, izpildes metodēm, materiāliem, partneriem), mijiedarbības noteikumu izstrāde un to fiksēšana ar simbolu palīdzību.

Kā parādīja šis pētījums, Tretjakovas G.V. programmas metodoloģija gatavības veidošanai kopīgām aktivitātēm ar vienaudžiem uzrāda ļoti labus rezultātus.

Šī metodika tiek rekomendēta, lai attīstītu gatavību kopīgām aktivitātēm ar vienaudžiem.

Programmas mērķis: 5-6 gadus vecu pirmsskolas vecuma bērnu sagatavotības līmeņa paaugstināšana kopīgām aktivitātēm ar vienaudžiem.

Programmas uzdevums:

- Intereses vienam par otru un mijiedarbība ar vienaudžiem attīstīšana kā dabiskas nepieciešamības pēc kopīgām aktivitātēm izpausme.
- Pirmsskolas vecuma bērnu vidū vispārinātu priekšstatu veidošanās par kopīgu aktivitāšu struktūru un vienotas "grupas valodas" attīstību, kas nosaka partneru mijiedarbību izglītības un izziņas problēmu kopīgā risināšanas procesā.
- Kopīgās darbības galveno metožu praktiska apgūšana.
- Attīstīt vecāku pirmsskolas vecuma bērnu spēju patstāvīgi izvēlēties kopīgās darbības modeli izglītības problēmas risināšanai.

Programma paredzēta vecākā pirmsskolas vecuma bērniem (5-6 gadi). Programmā iekļautas 10 nodarbības.

Ieteicamais nodarbību ilgums ir 25-30 minūtes 2 reizes nedēļā.

Nodarbības notiek apakšgrupās līdz 6 cilvēkiem.

1. Nodarbība. Problēmsituāciju inscinēšanas nodarbības ar "runājošām lellēm". Pamatideju veidošana par kopdarbības struktūru.
2. Nodarbība. Kopīgas aktivitātes aplikācijā "Bērnu pasaule". Veidot kopīgās darbības praktiskās iemaņas.
3. Nodarbība. Didaktiskā spēle "Kāpnes". Apzināties nepieciešamību kontrolēt un koordinēt otra rīcību darbības procesā.

4. Nodarbība. Veidošana "Konditorejas ceļš". Veidot kopīgās darbības praktiskās iemaņas.
5. Nodarbība. Stāsts par bildi "Čiekurs čiekurā". Runas struktūru apgūšana kopīgām aktivitātēm.
6. Nodarbība rokdarbībās "Mēbeļu fabrika". Veidot kopīgās darbības praktiskās iemaņas.
7. Nodarbība rokdarbībās "grāmatu remonts". Veidot kopīgās darbības praktiskās iemaņas.
8. Nodarbība. Stāsta sastādīšana pēc pasakas "Петушок – золотой гребешок". Apgūt pamata komunikācijas prasmes kopīgām aktivitātēm.
9. Nodarbība. Kolektīvs panelis "Debesīs, uz zemes un jūrā". Veidot kopīgās darbības praktiskās iemaņas.
10. Nodarbība. Kolektīvais darbs "Pavasara pļava". Veidot kopīgās darbības praktiskās iemaņas. (Tretjakova, 2020, 2)

Izmantotās literatūras saraksts

1. Cooperative Learning: Increasing College Faculty Instructional Productivity. ASHE-ERIC Higher Education Report No. 4, 1991
2. David W Johnson, Roger T. Johnson, and Karl A. Smith. Cooperative Learning: Increasing College Faculty Instructional Productivity. ASHE-ERIC Higher Education Report No. 4, 1991
3. David Johnson, Roger Johnson, and Karl A. Smith. Cooperative Learning: Increasing College Faculty Instructional Productivity. ASHE-ERIC Higher Education Report No. 4, 1991
4. Belkina, V. N. Psihologicheskie aspekty vzaimodejstviya detej doskol'nogo vozrasta so sverstnikami v kontekste sovremennykh trebovanij k doskol'nomu obrazovaniju [Tekst] // Jaroslavskij pedagogicheskiy vestnik. Tom II (Psihologo-pedagogicheskie nauki). - 2012. - № 1.
5. Ilzīte N. Kā bērņā attīstās sociālās prasmes? Žurnāls Pirmsskolā. Nr. 9(49); 25. 10. 2017.
6. Бабаева Т. И. Старший дошкольник входит в мир социальных отношений. Условия социально-нравственного воспитания и развития // Дошкольник 5—7 лет в детском саду. — СПб.: ДЕТСТВО-ПРЕСС, 2019
7. Бабаева, Т. И. Как развить взаимоотношения и сотрудничество дошкольников в детском саду / Т. И. Бабаева, Л. С. Римашевская. – Санкт Петербург: Детство-Пресс, 2012.
8. Басов М. Воля как предмет функциональной психологии. Методика психологических наблюдений над детьми. Издательство: Алетейя, 2007 г.
9. Герасимова, О.В. Групповая работа на уроке истории как средство развития коммуникативных универсальных учебных действий школьников / О.В. Герасимова // Начальная школа плюс до и после. - 2011. - №5.
10. Ивлева, К. В. Развитие сотрудничества дошкольников в познавательно-исследовательской деятельности / К. В. Ивлева. — Текст: непосредственный // Молодой ученый. — 2017. — № 47.1 (181.1).
11. Киренкова О. Л., Першина Т. В. Развитие сотрудничества детей дошкольного возраста в проектной деятельности // Научно-методический электронный журнал «Концепт». – 2016. – Т. 11.
12. Козлова С.А., Куликова Т.А. Дошкольная педагогика: Учеб. пособие для студ. сред. пед. учеб. заведений. - 2-е изд., перераб. и доп. - М.: Издательский центр «Академия», 2000

13. Леонтьев Д. А. Совместная деятельность, общение, взаимодействие (к обоснованию «педагогике сотрудничества») // Вестник новой школы. 2019. № 11.
14. Немов Р.С. Основы психологического консультирования: Учеб. для студ. педвузов — М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999
15. Орлова И. А., Холмогорова В. М. Диагностика развития общения со сверстниками». учебное пособие 2008
16. Римашевская, Л. С. Субъектные проявления старших дошкольников в процессе сотрудничества со сверстниками: особенности сопровождения // Детский сад от А до Я. –2011. –№ 2
17. Римашевская Л. С. Субъектные проявления старших дошкольников в процессе сотрудничества со сверстниками. Особенности сопровождения // Детский сад: теория и практика. 2017. № 6.
18. Федина, Н.В. Образовательный процесс в дошкольном образовательном учреждении [Текст]: уч.-метод. пособие. – Елец: ЕГУ им. И.А.Бунина, 2012
19. Цукерман Г.А. Игра и учение: встреча двух ведущих деятельностей // Культурно-историческая психология. 2016. Т. 12. № 2.
20. Щетинина В.В. Формирование опыта сотрудничества старших дошкольников // Карельский научный журнал. 2016. Т. 5. № 2 (15).
21. Veraksa, A. N. Razvitie otnoshenij mezhluchnostnoj znachimosti v doshkol'nom vozraste.2019 [http://psychlib.ru/mgppu/SPK-Ch2/SPK-0042.htm#\\$p4](http://psychlib.ru/mgppu/SPK-Ch2/SPK-0042.htm#$p4)
22. Третьякова Г. В. Формирование у детей старшего дошкольного возраста готовности к совместной деятельности со сверстниками в дошкольной образовательной организации. 2020 <https://nsportal.ru/detskii-sad/vospitatelnaya-rabota/2020/08/30/konsultatsiya-dlya-pedagogov-na-temu-formirovanie-u>
23. Лысцова О.О. 2016. Формирование к совместной деятельности со сверстниками у дошкольников в условиях дошкольной образовательной организации. // Материалы VIII Международной студенческой научной конференции «Студенческий научный форум» <https://scienceforum.ru/2016/article/2016026021>
24. Третьякова Г.В. "Формирование у детей старшего дошкольного возраста готовности к совместной деятельности со сверстниками в дошкольной образовательной организации" 2020 <https://nsportal.ru/detskii-sad/vospitatelnaya-rabota/2020/08/30/konsultatsiya-dlya-pedagogov-na-temu-formirovanie-u>

PIELIKUMI

1. pielikums

Detalizēts komunikācijas prasmju attīstības līmeņa kritēriju apraksts saskaņā ar metodiku "Novērošanas shēma" (pēc M. Ya. Basova)

Komunikācijas prasmju attīstības līmeņi:

Augsts līmenis. Kustību raksturs ir gluds; žesti ir dabiski, izteiksmīgi; sejas muskuļi bez sasprindzinājuma, atvērts skatiens. Augsta jutība pret vienaudžu ietekmi: bērns ar prieku reaģē uz vienaudžu iniciatīvu, uztverot viņu idejas. Cieša novērošana un aktīva iejaukšanās vienaudžu darbībās. Pozitīvi vienaudžu darbību vērtējumi (apstiprina, dod padomu, pasaka priekšā, palīdz). Priecīga pozitīva vienaudžu rīcības novērtējuma pieņemšana no pieaugušā puses un nepieņemšana negatīvam vērtējumam. Nepieciešama komunikācija: pirmais mēģina uzsākt sarunu un piedāvā nepieciešamos atribūtus. Visas dienas garumā saglabā ilgstošu gatavību un spēju komunicēt ar vienaudžiem.

Vidējs līmenis. Kustību raksturs ir impulsīvs; žesti ir izteiksmīgi, impulsīvi; muskuļu tonuss ir paaugstināts, dominējošā sejas izteiksme ir smaids. Mērena jutība pret vienaudžu ietekmi: bērns reti reaģē uz vienaudžu iniciatīvu, dodot priekšroku individuālai spēlei. Bērns ne vienmēr reaģē uz vienaudžu piedāvājumiem. Periodiska cieša vienaudžu darbības novērošana, atsevišķi jautājumi vai komentāri par vienaudžu rīcību. Negatīvi vienaudžu rīcības vērtējumi (rāj, nīrgājas). Pieņemšana gan pozitīviem, gan negatīviem pieauguša cilvēka vērtējumiem. Nepieciešama komunikācija, bet komunikācijā piedalās pēc citu iniciatīvas. Vēro bērnus no malas, bet pirmais nepienāk. Ātri nogurst un pēc kāda laika pārtrauc sazināties ar vienaudžiem.

Zems līmenis. Kustības ir straujas; žesti ir haotiski, tiem nav izteiksmīguma; dominē "cietā sejas izteiksme"; "šķībs skatiens", bez "acu kontakta". Nav jūtīguma pret vienaudžu ietekmi: bērns nereaģē uz piedāvājumiem. Pilnīgs intereses trūkums pret vienaudžu rīcību (nepievērš uzmanību, skatās apkārt, iet savās darīšanās).

Nav vienaudžu rīcības novērtējuma. Beznosacījumu atbalsts neuzticības izteikšanai un protestam, reaģējot uz tā stimulēšanu. Bērns labprāt pieņem pieaugušā kritiku pret vienaudzi, jūtot pārākumu pār viņu, un vienaudžu panākumus pārdzīvo kā savu sakāvi. Izrāda vienaldzību pret citiem bērniem, pret visu apkārtējo, dažos gadījumos izrāda agresiju vai vieglu vajadzību, izrāda pasīvu interesi. Bērns ikdienā izvairās no pat īslaicīgas situācijas komunikācijas ar bērniem.

2. pielikums

Detalizēts metodoloģijas apraksts "Komunikācijas ar vienaudžiem attīstības diagnostika" Autors: I. A. Orlova, V. M. Kholmogorova.

Bērnu komunikācijas ar vienaudžiem rādītāji ir tādi komunikācijas parametri kā:

1. Interese par vienaudzi (vai bērns pievērš uzmanību vienaudžiem, apskata viņu, iepazīstas ar viņa izskatu (pienāk tuvāk vienaudžim, apskata viņa apģērbu, seju, figūru).
2. Iniciatīva (bērna vēlme pievērst vienaudžu uzmanību savām darbībām, ieskatoties acīs, uzrunājot ar smaidu, demonstrēšana savas spējas, iesaistoties kopīgās darbībās).
3. Jutīgums (aktivitāte) - bērna vēlme mijiedarboties ar vienaudžiem, bērna vēlme darboties kopā, spēja reaģēt uz vienaudžu ietekmi un reaģēt uz to, vienaudžu rīcības novērošana, vēlme pielāgoties, vienaudžu uzvedības atdarināšana.
4. Prosociālas darbības (bērna spēja ņemt vērā vienaudžu vēlmes, spēja dalīties, palīdzēt, kaut ko darīt kopā).
5. Saziņas līdzekļi (darbības, ar kurām bērns cenšas piesaistīt vienaudžu uzmanību, iesaista viņu kopīgās darbībās un piedalās tajās). Šī parametra rādītāji ir:
 - izteismīgie un mīmiskie līdzekļi (bērnu darbību emocionālais krāsojums, vienaudžu atvērtība);
 - aktīva runa (preverbālās vokalizācijas, vāvuļošana, atsevišķi vārdi, frāzes).

Lai noteiktu komunikācijas attīstības līmeni ar vienaudžiem, tiek izmantotas šādas skalas komunikācijas ar vienaudžiem parametru novērtēšanai:

Interese pret vienaudzi:

0 punkti – bērns neskatās uz vienaudzi, nepamana viņu;

1 punkts – bērns dažkārt paskatās uz vienaudzi, uzmanība nav stabila, ātri pāriet uz citu priekšmetu, neizrāda interesi par vienaudžu aktivitātēm;

2 punkti – bērns pievērš uzmanību vienaudžiem, ziņkārīgi vēro viņa darbības, bet no tālienes neuzdrošinās tuvoties, samazināt distanci (pasīva pozīcija);

3 punkti – bērns uzreiz pamana vienaudzi, tuvojas viņam, sāk rūpīgi pētīt, aptaustīt, pavada viņa darbības ar vokalizāciju, runu, nezaudē interesi par vienaudzi ilgā laika periodā, nenovēršas.

Iniciatīva:

0 punkti – bērns nevēršas pie vienaudžiem, necenšas piesaistīt viņu uzmanību;

1 punkts – bērns nav pirmais, kas mijiedarbojas, viņš sāk uzņemties iniciatīvu tikai pēc tam, kad vienaudži ir izrādījuši aktivitāti vai ar pieaugušā līdzdalību, visbiežāk gaida vienaudžu iniciatīvu (palaikam ieskatās acīs, neuzdrošinoties jautāt);

2 punkti – bērns izrāda iniciatīvu, bet ne vienmēr, rīkojas nedroši, iniciatīvas pret vienaudžiem nav neatlaidīga, skatās vienaudžiem acīs, smaida;

3 punkti – bērns pastāvīgi izrāda iniciatīvu saziņā, bieži skatās vienaudžiem acīs, uzsmaida viņam, demonstrē savas spējas, cenšas iesaistīt vienaudžus kopīgās darbībās un izrāda izteiktu neatlaidību saskarsmē.

Jūtīgums:

0 punkti – bērns nereaģē uz vienaudžu iniciatīvu;

1 punkts – bērns reaģē uz vienaudžu ietekmi, bet tikai reizēm reaģē uz tām, neizrāda vēlmi darboties kopā, nepielāgojas vienaudžu rīcībai;

2 punkti – bērns reaģē uz vienaudžu iniciatīvu, tiecas uz mijiedarbību, reaģē uz vienaudžu ietekmi, dažreiz cenšas pielāgoties vienaudžu darbībām;

3 punkti – bērns labprāt reaģē uz visām vienaudžu iniciatīvas darbībām, tās aktīvi uztver, saskaņo savu rīcību ar vienaudžu rīcību, atdarina viņa darbības.

Prosociālas darbības: 0 punkti – bērns nevēršas pie vienaudža, nevēlas kopā ar viņu darboties, nereaģē uz vienaudžu lūgumiem un piedāvājumiem, nevēlas viņam palīdzēt, atņem rotaļlietas, ir kaprīzs, dusmīgs, nevēlas dalīties;

1 punkts – bērns pats neizrāda iniciatīvu, bet dažkārt atsaucas uz pieaugušā priekšlikumiem kaut ko darīt kopā ar vienaudžiem (uzcelt māju, samainīties ar rotaļlietām), bet priekšlikums atdot rotaļlietu vienaudžiem izraisa protestu;

2 punkti – bērns piekrīt spēlēties ar vienaudzi, reizēm uzņemas iniciatīvu, bet ne visos gadījumos, reizēm dalās ar rotaļlietām, atsaucas uz piedāvājumu kaut ko darīt kopā, netraucē vienaudžiem;

3 punkti – bērns izrāda vēlmi darboties kopā, pats piedāvā rotaļlietas saviem vienaudžiem, ņem vērā viņa vēlmes, palīdz ar kaut ko, cenšas izvairīties no konfliktiem.

Komunikācijas veidi:

Izteismīgi-mīmikas:

0 punkti – bērns neskatās uz vienaudzi, neizpauž savas jūtas ar sejas izteismēm, ir vienaldzīgs pret visiem vienaudžu aicinājumiem;

1 punkts – bērns reizēm ieskatās vienaudžiem acīs, epizodiski pauž savu emocionālo stāvokli (smaida, dusmojas), mīmika pārsvarā mierīga, neietekmējas no vienaudžu emocijām, ja izmanto žestus, tad nevis, lai izpaustu savu emocijas, bet gan atbildot uz vienaudžu aicinājumiem;

2 punkti – bērns bieži skatās uz vienaudzi, viņa darbībq, kas adresētas vienaudžiem, ir emocionāli iekrāsotas, uzvedas ļoti atslābinoši, ar savu rīcību ietekmē vienaudzi (bērni lec kopā, čīkst, grimasē), mīmika ir dzīva, spilgta, ļoti emocionāli pauž negatīvas emocijas, pastāvīgi piesaista vienaudžu uzmanību.

Aktīvā runa:

0 punkti – bērns neizrunā vārdus, neizdod izteiksmīgas skaņas (ne pēc savas iniciatīvas, ne arī atsaucoties uz vienaudžu vai pieaugušā aicinājumiem); 1 punkts – nesaistīti runā; 2 punkti - autonoma runa; 3 punkti - atsevišķi vārdi; 4 punkti – frāzes

3. pielikums

Metodika "Kāds ir bērns attiecībā ar citiem cilvēkiem?" Autors: R. S. Nemovs

Šīs metodes mērķis ir noteikt bērnu komunikatīvo īpašību līmeni. Lai novērtētu šo prasmju attīstību, tiek sagatavota anketa, kurā ir desmit jautājumi, uz kuriem var atbildēt ar "jā", "nē" vai "nezinu" / "kad kā".

Komunikācijas prasmju līmeni un komponentus, kas ietekmē bērnu efektīvu sociālo mijiedarbību, vērtē pieaugušie, kuri labi pazīst bērnu, bet spēj sniegt neatkarīgu vērtējumu. Ja tiek intervēta viena persona, vēlams, lai šādu vērtējumu sniegtu persona, kas nav viena no viņa radniekiem. Aptaujājot vairāk nekā vienu cilvēku, vērtējumu var sniegt bērna radnieki un to izglītības un pirmsskolas iestāžu skolotāji.

Novērtējums jāsniedz cilvēkiem, kuri ir emocionāli neitrāli pret bērnu. Vienīgais izņēmums ir situācija, kad bērns tikai nesen sācis apmeklēt pirmsskolas iestādi, un šajā gadījumā adekvātu vērtējumu var sniegt tikai viņa radnieki.

Šīs metodikas gaitā tiek izvērtēti sekojoši komponenti, kas nepieciešami veiksmīgai sociālajai mijiedarbībai un mijiedarbības veidi bērnam ar citiem cilvēkiem:

1. Laipnība.
2. Uzmanība pret cilvēkiem.
3. Patiesīgums, godīgums.
4. Piekļājība.
5. Draudzīgums.
6. Dāsnums.
7. Atsaucība, vēlme palīdzēt.
8. Taisnīgums.
9. Dzīvespriecīgums.
10. Atbildība.

Rezultātu izvērtēšana. Ja atbilde uz jautājumu ir pozitīva ("jā"), bērnam tiek piešķirts viens punkts. Ja atbilde ir negatīva ("nē"), viņš saņem nulles punktu. Par atbildi, piemēram, "kad kā" vai "es nezinu", tiek doti 0,5 punkti. Aptaujas rezultātā tiek aprēķināts kopējais punktu skaits, kas tiek vērtēts, atbildot uz katru no desmit jautājumiem, kas atbilst bērna personības komunikatīvajām īpašībām. Ja bērnu pēc šīs metodes vērtēja vairāki cilvēki, tad tiek ņemta viņu vērtējuma vidējā vērtība. Rezultātā pēc aprēķinātajiem punktiem tiek izdarīts secinājums par bērna komunikatīvo īpašību attīstības līmeni.

Rezultāti tiek vērtēti, pamatojoties uz sekojošo: ja vērtējums ir 10 punkti, attīstības līmenis tiek noteikts kā ļoti augsts; ja bērns ieguvis 8-9 punktus, tad viņa komunikatīvo īpašību attīstības līmenis tiek raksturots kā augsts; attīstības līmenis būs vidējs iegūstot 4-7 punktus; ja bērns iegūst 2-3 punktus, tad līmenis būs zems. Ja bērns iegūst nulle punktu vai vienu - tad komunikatīvo īpašību attīstības līmenis tiks noteikts kā ļoti zems.

GALVOJUMS

Es, Deniss Nazarenko apliecinu, ka darbs izstrādāts atbilstoši zinātniskās ētikas principiem.

Darbā izmantotā literatūra u. c. avoti norādīti literatūras u. c. avotu sarakstā. Dažāda veida informācijai (atziņām, citātiem, attēliem, tabulām u. c.), kas iegūta no minētajiem avotiem, pētnieciskajā darbā un tā pielikumos norādītas atsauces.

Darba autors:

Deniss Nazarenko

(paraksts)

Datums: 25.05.2022

IZZĪŅA PAR AIZSTĀVĒŠANU

Kvalifikācijas darbs

LU -Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas
fakultāte

Ar savu parakstu apliecinu, ka darbs izstrādāts patstāvīgi.

Darba autors: **Deniss Nazarenko**

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai.

Darba zinātniskais vadītājs- Profesore, Dr.paed. Anna Līduma

Kvalifikācijas darbs

Pārbaudījuma komisijas 2022.gada Pavasara semestris sēdē, protokola Nr.

Deniss Nazarenko
(paraksts)